

SLOVENSKI

vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:
ZASLIŠEVANJE VOJNEGA
ZLOČINCA RUPNIKA
PO NAŠI ZEMLJI
MIHEJ HABIH
KORUZA ZORI...
OČKA OREL
TOVARIŠICA MILENKA

LETNIK I.

DUNAJ, V PETEK 13. IX. 1946

STEV. 14

Po dejanjih jih poznamo

Veliki požar druge svetovne vojne je za vse človeštvo resen opomin. Na grmadi, kjer je bilo sežgano dostojanstvo človeka, opljuvana njegova svoboda in zatrtja njegova misel, se je zgrudila v smrtnih krčih zapadna civilizacija. Fašizem je slavil začasno zmago nad sprto, trhlo in premagano Evropo. Ta zmaga kljub ogromni vojaški sili, ki jo je fašizem zbral, da bi odstavil z dnevnega reda sveta vprašanje svobode, ni bila priborjena s prevelikimi žrtvami. Zakaj, to je danes slehernemu jasno. Med narodi so se našli izdajalci. Zato je imel fašizem lahko delo. Zavladal je nad vso Evropo in se pripravil na zadnji, zmagoviti pohod. Med vsakim narodom pa je našel pomagače, ki so njegove osvajalne pohode ščitili, podpirali in zagovarjali. To so bili kvizlingi vseh barv in vrst, ki pa jih lahko postavimo v isto vrsto zaradi ene same skupne, temeljne lastnosti: izdali so svoj narod ter si hoteli z njegovo krvjo kupiti osebno udobje.

Fašizem pa je napravil račun brez krčmarja. Precenjeval je svojo moč in podcenjeval strahovito udarno silo poteptanih, toda k življenju stremečih narodov. Ker je menil, da mu ne bo treba plačevati računov za prelito kri, je barbarsko divjal in iztrebljal prebivalstvo v zasedenih deželah. Tudi pri tem so mu vneto pomagali izdajalci. S svojim gospodarjem so se pogrezali globlje in globlje v zločine. Ko pa so se narodi dvignili in so osvobodilne armade tolke fašizem na vseh bojiščih ter strgale z njegovih pušk in topov varljive zmagoslavne vence, so se fašistični osvajalci umaknili v svojo porušeno deželo. Z njimi pa so odšli še izdajalci, ki so se spremenili v »begunce« in »emigrante«.

Pod tem imenom jih tudi poznamo. Žal jih ne poznamo samo po njihovih imenih, temveč tudi po njihovih dejanjih. Sodne razprave po vsem svetu razkrivajo njihovo izdajalsko delo. Pri nas v Avstriji in v Italiji je to vprašanje še posebno važno. V Avstriji in Italiji se namreč zbira danes vse, kar so zdravi narodi zavrgli: ljudje, ki imajo obteženo vest in se nočejo vrniti v domovino, ker se bojijo sodbe svojega ljudstva. Ni treba še posebej poudarjati, da je to vprašanje eno tistih, ki jih je treba nemudoma rešiti zato, da bi bilo uničeno leglo spletk, ki grozijo, da bodo — če jim tega svobodoljubne sile ne preprečijo — privedle utrjeni svet na prag nove vojne.

Ne smemo pozabiti, da so vsi begunci v bistvu — izdajalci, torej ljudje, ki so zmorni najgrših dejanj. Dasiravno jih še daleč ne mečemo v en koš, ker vemo natančno, koliko jih je, brez kake krivde, zapeljala nacistična propaganda, ali so postali na kakšen drug način slepo orodje narodu odtujenih »voditeljev« — moramo biti vendarle pozorni na slehernega, ki ga vidimo. Položaj, ki so vanj po lastni ali tuji krivdi zabredli, jih sili, da se priznavajo k skupnosti, ki je v svojem bistvu nazadnjaška in protiljudska. Ta skupnost pomeni v Avstriji in Italiji resno mednarodno vprašanje, saj so ti begunci igračka v rokah nazadnjaških sil, prav tistih sil, ki so sprožile zadnjo svetovno vojno in si prizadevajo, da bi pod najrazličnejšimi plašči zavedli človeštvo v še večjo, še bolj krvavo katastrofo.

Res je, da je zapeljancev več kot

Z BORBO SMO SI PRIBORILI PRAVICO, DA O SVOJI USODI ODLOČAMO SAMI

V nedeljo 8. septembra popoldne je bilo na prostem v Št. Jakobu v Rožu zelo uspelo zborovanje Osvobodilne fronte. Predsednik Okrajnega odbora Osvobodilne fronte Beljak tovariš Jakob Reichmann je otvoril zborovanje. Narodne in partizanske pesmi je pel dekliski pevski zbor z Brnce in mešani mladinski zbor iz Št. Jakoba. Govoril je član POOF in tajnik Prosvetne zveze tov. dr. Mirt Zwitter, ki je med drugim posebej poudaril:

»Reakcija in naši nasprotniki razširjajo vesti, da bi bilo dobro, če bi se koroški Slovenci zadovoljili z avtonomijo. Poznamo te vesti. Prihajajo od onih, ki bi radi razbili enotnost koroških Slovencev, prihajajo iz vrst tistih, ki bi radi za vsako ceno uničili vsenarodno gibanje koroških Slovencev — Osvobodilno fronto. Razširjanje in propagiranje takih vesti ravno v času, ko se koroški Slovenci bolj enotni kakor kdaj koli borijo za svoje najosnovnejše pravice, za katere so v letih strahotnega fašizma doprinesli toliko žrtev, pač ne more biti drugega kakor zahrbtnen napad, ki ga vodijo najbolj protiljudske in protidemokratske sile.

»Politika »zlate sredine«, to je politika, ki hoče dati vsem prav, je politika, ki nas pelje v smrt. Ta politika se je razkrinkala prav v teh dneh na procesu v Ljubljani. Ali vodimo ljudsko politiko in se borimo za koristi ljudstva ali pa smo proti osnovnim pravicam, ki so si jih koroški Slovenci že priborili. Druge poti ni. Politika »zlate sredine« vodi na pot izdajstva. Proces v Ljubljani je dokazal, da se tisti, ki se sprijaznijo z usodo, sprijaznijo z zatiranjem naroda in hodijo na ta način z roko v roki z ljudskimi sovražniki, bodisi z odkritimi ali prikritimi.

Koroški Slovenci imamo za seboj svetlo tradicijo. Tradicijo odločne in žrtev polne borbe za svoje pravice. V okviru borbe jugoslovanskih narodov in skupno z velikimi zavezniki smo hodili svetlo pot k zmagi. Tega nam ne more nihče oporekati. Naj se protiljudske sile še tako zaletavajo v nas, mi se svojih pravic zavedamo. Za priznanje teh pravic se bomo tudi v bodoče borili. Ne po poti oportunistične

zločincev in res je tudi, da bi se mnogi, ki se čutijo nedolžne, radi vrnili v domovino. Kje je vzrok, da se ti zapeljanci ne vrnejo? Iskati ga moramo v neprekinjenem, povečanem in pospešenem izdajalskem delu vodilnih »beguncev«, ki so brez izjeme zločinci in izdajalci, dasi bi po njihovih izjavah nepoučeni sodili, da so morda »le nedolžni«. Saj se zagovarjajo, da so odšli v tujino samo zaradi političnega nasprotstva do sedanje ljudske oblasti. Dejansko pa so odšli iz dežele kot izdajalci, ki so bili prej proti osvobodilnemu gibanju in so še tudi danes po končani vojni; pripravljani pa so zvezati se s katerim koli sovražnikom, samo da bi mogli še naprej izkoriščati svoje ljudstvo in priti spet na oblast.

Ti vodilni, ali z drugimi besedami, najbolj obremenjeni »begunci«, nadaljujejo s svojim izdajalskim delom.

ma in cincanja, po poti borbe za svoje pravice moramo hoditi.

Oni, ki so se borili z orožjem v roki, uživajo tudi danes naše popolno zaupanje. Ti borci so jedro našega vsenarodnega gibanja.

Tov. Zwitter je nato razkrinkal razmere v deželni vladi in ostro obsodil tiste, ki še danes vodijo nacistično politiko, ščitijo nacistične elemente in se ne zmenijo za določila o denacifikaciji.

»Dokler ne bodo sprejeli zaslužene kazni vsi tisti, ki so bili zvesti sluge Hitlerja in dokler ne bo izvedeno čiščenje nacistov, ne more biti v deželi miru in ne more iti demokratski razvoj svojo pot.«

Tov. Zwitter se je še dotaknil slučaja Maier-Kaibitsch in izjavil v imenu koroških Slovencev, »da bo samo smrtna obsodba tega proslulega zločince dokazala, da imajo avstrijske oblasti resen namen kaznovati vojne zločince.«

Nato se je oglasil k besedi tovariš Franc Primožič in med drugim odločno poudaril, da smo si z borbo priborili pravice, da o svoji usodi sami odločamo in da prepovedujemo vsakemu drugemu, da bi odločal o naši usodi.

Bolgarsko ljudstvo za republiko

Bolgarsko ljudstvo se je zadnje nedeljo skoraj brez izjeme in z velikim navdušenjem udeležilo glasovanja. Zgodaj popoldne so mnoge vasi že stoodstotno volile.

Ministrski predsednik Kimon Georgijev je izjavil: »Bolgarsko ljudstvo je doživelo takoj v začetku svoje narodne osvoboditve žalostno usodo, da je moralo trpeti monarhistično vladavino, ki je izdala ideal velikih prerokov bolgarskega prerodenja. Veličina 9. septembra je v tem, da je bolgarsko ljudstvo ravno pred dvema letoma raztrgalo verige suženjstva. Dejstvo, da se nobena politična struja ne upa zagovarjati monarhije, ki jo je ljudstvo obsodilo, je najboljši dokaz, kako nad vse ljudsko je zgodovinsko delo Otačestvenega fronta.«

Tuji opazovalci podčrtavajo predvsem popolno svobodo, ki je vladala

Ker jih ljudstvo pozna po njihovih dejanjih, delajo prikriti in potuhnjeni. Vodijo protiljudsko politiko, poslužujejo se laži, hinavščine, obrekovanj in podtikanj ter vpijejo »primitate tu!«, da bi skrili svoje umazane roke ter da bi lahko še naprej sejali seme razdora in nesloge. Poizkušajo se udeleževati na razne načine na področju kulturno prosvetnega dela in se kažejo kot nesrečne žrtve nerazumevanja in morda celo osebnega sovraštva. Hinavsko in potuhnjeno prihajajo k ljudem, skušajo si pridobiti njihovo zaupanje, potihem pa brusijo bodalo, ki bi z njim, brž ko bi se jim ponudila priložnost, zamahnili proti ljudstvu in njegovi enotnosti; saj dobro vedo, da je enotnost ljudstva bila, je in bo njihov največji sovražnik.

Nekoč so imeli za pokrovitelje fašiste in nacistične, danes imajo nazadnjake

di. Orisal je tudi junaško borbo koroških Slovencev.

Okoli 450 zborovalcev je burno in z navdušenjem spremljalo izvajanja obeh govornikov. Med zborovanjem so navzoči odločno zahtevali, da se iz njihove srede odstrani zloglasni nemški šovinist, nasprotnik koroških Slovencev, med domačini prosluli Pippan iz Št. Jakoba. Na spontano zahtevo zborovalcev se je ta javno osramočen odstranil. Prav tako je z zborovanja odšel komandir orožniške postaje v Št. Jakobu Bader, znani zatiralec koroških Slovencev in antifašistov, ki se je zbal, da bi ga ljudstvo javno ne razkrinkalo kot prej Pippana.

Soglasno so bile na predlog predsednika Okrajnega odbora tov. Reichmanna sprejete resolucije:

1. Zahteva, da se na smrt obsodi vojni zločinec Maier-Kaibitsch.

2. Da se odstrani iz Št. Jakoba nacist in zatiralec koroških Slovencev komandir orožniške postaje Bader.

Resolucija mladine je odločno zahtevala, da se izpustijo iz zaporov aretirani mladinci Žitnik Franc, Omota Tevž in Čuden Stanko. Prav tako naj se izpusti zavedni protifašist Joško Gabrijel, ki so ga zaprli brez vzroka.

pri volitvah. Tako je podal francoski opazovalec Benoit Frachon sledečo izjavo: »Za bolgarsko ljudstvo bo republika jamstvo njegove svobode in ne njena krinka kakor v nekaterih deželah.« Dopisnik angleške agenture pa piše: »Nad vsem, kar sem videl pri glasovanju, sem navdušen, predvsem nad mirom in gotovostjo bolgarskega ljudstva. Odkrito navdušenje prihaja iz globine srca. Pri obisku mnogih volišč sem ugotovil, da je glasovanje v pravem pomenu besede resnično svobodno.«

Uradno bodo proglasili republiko najbrž v nedeljo 15. t. m. Kakor pišejo listi, bo znani borec za ljudske pravice Dimitroff izvoljen za prvega predsednika republike. Kraljevska družina, ki je smela obdržati vse svoje zasebno imetje, se bo po dosedanjih vesteh preselila v Egipt.

po vsem svetu: nekoč so ubijali, ovažali in izdajali, danes pa s podporo mednarodne reakcije skušajo porušiti enotnost ljudstva in kaliti s tolikerkimi žrtvami pridobljeni mir. Nekoč so ščuvali politične stranke drugo proti drugi, danes pa ščuvaljo svoje prijatelje, da »intervenerajo« v njihovi lastni domovini: vse pa zato, ker bi radi vladali in izkoriščali svoje ljudstvo še naprej.

Po njihovih dejanjih jih pozna ves svobodoljubni svet. Spletke in načrti, ki jih kujejo v svojih zaslepljenih in pokvarjenih glavah, so seveda dobrodošlo orožje za vse sovražnike demokracije in svobode. Vsi njihovi načrti pa bodo zadeli ob neporušno skalo enotnosti ljudstva, ki s takšnimi »begunci« ne bo razpravljalo nikjer več razen pred sodiščem, kjer jim bo pokazalo svojo dolgo obtožnico.

GOSPODARSKI RAZVOJ TRSTA samo v Jugoslaviji

V preteklem tednu so zelo živahno razpravljali o vprašanju Julijske krajine in Trsta na mirovni konferenci. V imenu češkoslovaške delegacije je poudaril zunanji minister Masaryk, da je Češkoslovaška močno zainteresirana na povoljni rešitvi tega vprašanja, ker rabi varen in ugoden izhod na Jadransko morje. Trst je postal evo toča luka samo po prizadevanju jugoslovanskih narodov. Jugoslovansko stališče do vprašanja Trsta in jugoslovansko-italijanske meje je prežeto z voljo do miru, zato češkoslovaška delegacija odločno podpira jugoslovanske predloge o razmejitvi.

V imenu beloruske delegacije je govoril njen vodja Kiseljev. Beloruska delegacija predlaga razmejitve med Italijo in Jugoslavijo po narodnostnem načelu in je mnenja, da francoski strokovnjaki tega načela niso upoštevali. Kiseljev je dobro utemeljil beloruske predloge in izjavil, da bi morala Jugoslavija dobiti tudi del Beneške Slovenije, kjer je bilo po italijanskem ljudskem štetju iz leta 1921 med 15.000 prebivalci samo 400 Italijanov. Dalje je predlagala beloruska delegacija, da Jugoslavija dobi Gorico in nekaj vasi zapadno in južno odtod. Francoska črta predvideva nekakšen koridor, 4 do 8 km širok in kakih 25 km dolg, v katerem prebiva po avstrijskem ljudskem štetju iz leta 1910 9.667 Slovencev in 704 Italijani. Kaj pa je politični pomen tega »koridorja«? Nič drugega kot to, da bi slovenskemu narodu zaprli pot do morja in odrezali železniške proge od Jugoslavije. Tak nenormalen položaj nikakor ne more služiti utrditvi miru in varnosti na tem ozemlju. Trst se more gospodarsko razvijati samo, če je povezan z Jugoslavijo. H koncu je pripomnil Kiseljev, da bi bilo edino pravično, če bi bil Trst z okolico priključen Jugoslaviji.

V nadaljnji razpravi o tem vprašanju je spregovoril tudi zastopnik sovjetske delegacije Vršinski in v daljšem govoru osvetlil ta problem z vseh strani. Govoril je o imperialističnih težnjah Italije, ki so odsevale iz govora italijanskega predstavnika Bonomija in je pokazala na zgodovinske potvorbe, ki jih je zagrešil ta poznani tolmač želja italijanskih napadalcev. O Trstu je omenil, kako je organično povezan z Julijsko krajino in kako vsa njegova zgodovina govori o tem, da mesto diha slovanski zrak. Višinski je h koncu omenil besede vodje sovjetske delegacije Molotova, da ima Trst za Jugoslavijo splošno državni pomen in da bi ločitev Trsta od Julijske krajine pomenila, da bi Jugoslavija izgubila edino veliko pristanišče. Sovjetska delegacija je zato mnenja, da bi priključen Trsta k Jugoslaviji zagotovila ugoden razvoj luke.

V nadaljevanju debate o Trstu in Julijski krajini je spregovoril tudi predstavnik poljske delegacije. Prišmerjal je usodo Trsta z usodo Gdanska in ugotovil, da je bil Gdansk v vojni trdnjava fašizma. Zato bo treba poskrbeti, da ne bo Trst postal leglo fašizma. Predstavnik Poljske se je pridružil predlogu Bele Rusije, po katerem naj bi se avtonomno tržaško ozemlje omejilo samo na mesto in najbližjo okolico.

Na ponedeljkovi seji italijanskega odbora za politična in obmejna vprašanja je govoril tudi predstavnik Ukrajine Petrovski in poudaril, da bi bila priključen Trsta k Jugoslaviji najbolj pravična rešitev.

V nadaljevanju debate je ponovno pojasnil jugoslovansko stališče vodja jugoslovanske delegacije Edward Kardelj in med drugim dejal:

»Jugoslovanski narodi se niso sprijaznili z italijanskim in nemškimi jarmom niti v času, ko so bili fašistični osvajačji na višku svoje moči. Oni se ne bodo sprijaznili s tem niti sedaj, ko jim skušajo naložiti to breme zagovorniki premaganega napadalca. Jugoslovansko ljudstvo zahteva samo svojo zemljo, ki so mu jo oropali tuji osvajačji in ki jo je v zadnji vojni s svojimi lastnimi močmi osvobodilo.«

Na izvajanju angleškega predstavnika Mac Neilsa je Kardelj odgovoril: »V govoru britanskega delegata so namigavanja, ki bi naj jih mi, Jugoslovani, tolmačili kot svarilo sledeče vsebine: Če vi, Jugoslovani, ne boste sprejeli tega, kar vam predlagamo, potem se vam zna pripetiti še kaj hujšega. Če tega mesta nisem pravilno razumel, potem naj mi Mac Neils oprost. Če pa sem ga razumel pravilno, potem moram ugotoviti, da Jugoslovanom taka govorica ni nepoznana.«

Nato je Kardelj citiral pismo od 4. novembra 1920, ki ga je tedanji italijanski poslanik v Londonu pisal svojemu zunanjemu ministru in iz katerega je razvidno, kakš so Angleži podpirali Italijo v njenih imperialističnih težnjah proti Jugoslaviji. V nadaljevanju svojih izjav izraža Kardelj upanje, da Jugoslavija ne bo postavljena pred dovršena dejstva, temveč da bo dosežena sporazumna rešitev. Če bi ta možnost ne obstojala, potem bi ne mogel razumeti, čemu so jugoslovansko delegacijo sploh vabili na konferenco. Kardelj je ponovno prepričevalno utemeljil jugoslovansko stališče do italijansko-jugoslovanske meje in dokazal, da je Gorica pretežno slovensko mesto, medtem ko so predmestja in okolica sploh čisto slovenska. Na koncu je svoja izvajanja strnil v sledeči sklep:

»1. Jugoslovanska delegacija kar najbolj odločno zavrača predloge južnoafriške in brazilske delegacije.

2. Jugoslovanska delegacija ne more sprejeti predloga Sveta zunanjih ministrov niti v pogledu razmejitve med Jugoslavijo in Italijo in prav tako ne v pogledu razmejitve med Jugoslavijo in avtonomnim ozemljem Trsta.

3. Da bi se dosegel sporazum, je Jugoslavija pripravljena priznati mednarodni statut o avtonomiji Trsta, vendar z dodatkom, da se avtonomno ozemlje omeji samo na mesto in najbližjo okolico in da se primerno zavaruje gospodarska zveza Trsta z Jugoslavijo in z drugimi deželami, ki bi jim služila mednarodna luka.

Iz vseh teh razlogov izjavljam v imenu jugoslovanske delegacije, da Jugoslavija ne bo sprejela nobenih sklepov in ne bo podpisala miru z Italijo, če ne bodo sporazumno z Jugoslavijo popravljene krivice, ki jih dela jugoslovanskim narodom francoski predlog razmejitve. Isto velja tudi za statut Trsta.«

Po zadnjih poročilih je mogoče sklepati, da bo glavna skupščina Združenih narodov preložena na 23. oktober. Molotov je v svoji brzojavki generalnemu sekretarju Organizacije združenih narodov izrazil upanje, da bo do tlej sedanja mirovna konferenca končana.

ANGLIJA ZAHTEVA OD ITALIJE 11 MILIJARD DOLARJEV VOJNE ODŠKODNINE

Posebni dopisnik »Pravde« Boris Isakov poroča iz Pariza: Pri pretresanju vprašanja italijanskih reparacij so neke zahteve po odškodnini vzbudile med udeleženci konferencie precejšnje začudenje. Isti zagovorniki Italije, ki so na vse mogoče načine skušali dokazati, da je ruska zahteva v višini 100 milijonov dolarjev za italijansko gospodarstvo neznosna, hlastno stegujejo sedaj svoje roke po italijanskih reparacijah.

Vojna odškodnina, ki jo zahteva britanska delegacija od Italije, znaša 2 milijardi 880 milijonov funtov šterlingov ali nad 11 milijard dolarjev, to je 110 krat toliko, kolikor zahteva Sovjetska zveza.

Pri tem je treba omeniti, da znaša resnična škoda, ki jo je prizadejala Italija z vojno britanski posesti, po ugotovitvah britanske vlade same le 30 milijonov funtov šterlingov, 29 milijonov znaša škoda na Malti. Pa tudi manjše države v svojih zahtevah niso malenkostne. Tako zahteva na primer neznanatna Kostarika 141.895.000 dolarjev od Italije, kar je skoro polovica več kakor Rusija.

VESTI IZ JUGOSLAVIJE

Predsednik vlade LRS je govoril v Trbovljah

V nedeljo 1. septembra je obiskal predsednik vlade Ljudske republike Slovenije Trbovlje, kjer se je udeležil skupščine Okrajnega ljudskega odbora. Pred Rudarskim domom je bilo pred otvoritvijo skupščine zborovanje, na katerem je govoril predsednik vlade Miha Marinko o gospodarskem in političnem položaju in o napredku v Jugoslaviji.

V svojem govoru je najprej poudaril razmerje širokih množic delavstva do neposrednega upravljanja države in ugotovil, da danes dela ogromna večina delavstva z zavestjo, da gredo plodovi njegovega dela v korist skupnosti. Danes ni tako kot nekdanj, ko so se poslanci zanimali le za svoj okraj. Ljudska oblast je nedeljiva in ko ustvarjamo za skupnost, skrbimo s tem tudi za krajevne potrebe. Pri delu smo morali premagovati velike težave, toda kljub temu smo dosegli velike uspehe, ki z njimi tolčemo vse naše skrite in odkrite sovražnike. To plodovito delo čuti vsak državljan naše ljudske države na lastni koži.

Resnica je, da je Jugoslavija danes urejena država s svojimi osnovnimi zakoni, da ji ne preti nikaka kriza in brezposelnost, da se gospodarstvo neverjetno hitro ustaljuje in da je dinar ena najbolj trdnih valut v Evropi. V Jugoslaviji se gradi s silnim poletom. Gmotni položaj delovnega človeka se vsak dan boljša. Jugoslavija je premagala najhujše pomanjkanje. Ze v prvem letu je bil lahko vpeljan štiriinajststodnevni plačani dopust. Urejena so temeljna vprašanja za življenje delavcev, upokojeincev, njihovih družin, invalidov in v osvobodilni borbi padlih borcev. Povsod je uveljavljeno načelo, da vsak živi od dela svojih rok in da je vsak nagrajen po svojih zaslugah. Resnica je, da se vsak dan manjšajo možnosti izkoriščanja človeka po človeku. Izvedena je bila tudi agrarna reforma, ki je dala zemljodest tisočim zemlji lačnim kmetom. Po zaslugi delovnega poleta jugoslovanskih delavcev v rudnikih, tovarnah in delavnicah se lahko vsak dan znižuje cena industrijskih izdelkov, se manjša razlika med cenami industrijskih in kmetijskih pridelkov. Urejajo se davčne obveznosti v korist malega

kmeta in malega obrtnika. Jugoslavija ustvarja široko gospodarsko skupnost delovnih ljudi, pogoje svoje gospodarske neodvisnosti od grabežljivega inozemstva. S temi dejstvi lahko naša ljudska oblast in njeni predstavniki vsak trenutek ponosno stopijo pred svoje volilce brez bojzani, kakšna bo sodba ljudstva.

Predsednik vlade je poudaril, da je bila stara Jugoslavija prav za prav le kolonija, toliko je bilo tujega kapitala v njenem gospodarstvu. Ogromni dobički, izžeti iz Jugoslavije, iz znoja njenih delavcev, so šli v tujino. Nova država pa ni več voljna garati za inozemstvo in mu ustvarjati dobičke. Zato ima Jugoslavija tudi nasprotnike in sovražnike. Imperialistična reakcija se ne more zlepa odreči svojim izgubljenim položajem in poizkuša, da bi z zvijačo dobila možnost novega vmešavanja na Balkanu. Inozemski reakciji je nova Jugoslavija trn v peti, ker uživa največji ugled pri delovnih množicah in svobodoljubnih narodih sveta. To se kaže tudi na mirovni konferenci, kjer jugoslovanska delegacija ne brani le odlično interesov svoje države, ampak tudi sijajno razkrinkuje namere svetovne reakcije.

Ko je omenil predsednik vlade tiste, ki so odrinjeni od korit, je ugotovil, da se poslužujejo vseh sredstev, celo verskih čustev jugoslovanskega ljudstva, da bi si ustvarili možnost povratka na staro. Pri tem pa pozabljajo, da so se narodi Jugoslavije že stopili v enotno politično vseljudsko tvorbo — Ljudsko fronto. Prvi pogoj za čuvanje vseh pridobitev in za zdrav napredek pa je neizprosni boj proti vsem odkritim in prikritim sovražnikom, vsem zavestnim in podzavestnim razbijanjem ljudske enotnosti. Zanimarjanje politične budnosti je velika nevarnost. Budnost je posebno važna danes, ko so sovražniki Jugoslavije že prišli do pripravljanja, da so prazne sanje pričakovati nekaj tretjega.

Predsednik vlade je končal:

»Smo na pravi poti zdravega napredka. Naše pridobitve, naši zavezniki z bratsko in nesebično Sovjetsko zvezo na čelu so nam porok, da lahko smelo gledamo v bodočnost.«

6. SEPTEMBER — OBLETNICA BAZOVIŠKIH ŽRTEV

Italijanski imperialisti so slovensko primorsko ljudstvo hoteli uničiti in nasilno iztrebiti. Primorci so spoznali, da se lahko osvobodijo samo z odločnim bojem proti barbarskemu fašizmu. Zavedni, zvesti sinovi zatiranega naroda so pričeli organizirati protifašistično borbo, ki so se v njej takoj spočetka povezali tudi z italijanskimi protifašisti. V tej borbi so padle tudi prve žrtve: Fašistični rablji so obsodili na smrt Ferda Bidovca, Vekoslava Valenčiča, Franja Marušiča in Zvonimirja Miloša ter jih zgodaj zjutraj 6. septembra 1930 ustrelili na Bazovici.

Spomin na Bidovca in tovariše je postal simbol trpljenja primorskega ljudstva in njegove odločne borbe proti fašizmu. Misel na bazoviške junake je primorsko ljudstvo vodilo v borbo na strani protihitlerjevske zveze. Svojih žrtev pa se primorsko ljudstvo ni nikdar ustrašilo, ker jih je dalo za svobodo in za priključen k Jugoslaviji. V teh dneh junaško ljudstvo Julijske krajine z vso upravičenostjo zahteva, naj mirovna konferenca uresniči sen bazoviških žrtev, sen, ki je volja in zahteva vsega ljudstva, da se Julijski krajini in Trstu prizna svoboda in omogoči priključen k FLR Jugoslaviji.

Na obletnico usmrtnice bazoviških junakov se je zbralo pri spomeniku žrtev na Bazovici nad tri tisoč ljudi. Po uvodnih slovesnostih je v imenu PNOO za Slovensko Primorje govoril zastopnik tega odbora, nato pa so predstavniki iz vseh krajev Julijske krajine položili vence pred spomenik. Že na predvečer so bile po vsej Julijski krajini spominke proslave. Na teh

proslavah so se govorniki spominjali tudi septembrske vstaje primorskega ljudstva.

OBSODBA NAD RUPNIKOM IN SOKRIVCI IZVRŠENA

Ker je Vrhovno sodišče Jugoslovanske armade v celoti potrdilo sodbo vojaškega sodišča IV. armade glede Rupnika Leona in ostalih in ker je Prezidij Ljudske skupščine FLRJ odbil prošnji za pomilostitev obsojenih Rösenerja Erwina in Rupnika Leona, je bila 4. septembra 1946 izvršena smrtna kazen z obešenjem Rösenerja Erwina in Hacina Lovra in smrtna kazen z ustrelitvijo obsojenega Rupnika Leona.

ODKUP ŽITA DOBRO NAPREDUJE

Ko so bile določene cene za žito, se je v vsej Sloveniji pričel odkup presežkov. V ravninskih predelih Prekmurja, kjer so največja slovenska žitna polja, se odkupuje z velikim uspehom. V kratkem času so zbiralnici v Prekmurju prevzele 2.065 metrskih stotov žita. Kmetje z zadovoljstvom prejema nakaznice, ki jih takoj uporabijo za plačilo pri zadrugah ali jih vnovčijo pri pošti. Prav tako se veselijo blagovnih nakaznic za nakup industrijskega blaga. S tem je omogočen prekmurskemu ljudstvu zlasti nakup železnine in drugih predmetov, ki jih kmetje potrebujejo.

CESTO PODSMREKA—VRHNIKA ŽE BETONIRAJO

Dne 5. septembra so na cesti Ljubljana—Trst pričeli betonirati srednji del. Širina betonskega dela ceste znaša 6 m. Računajo, da bodo lahko na dan položili 1.150 m dolžine. Na levi strani ceste bo 3 m široka cesta za kolesarje.

Zasliševanje vojnega zločinca in narodnega izdajalca Leona Rupnika

Odkrito izdajalsko sodelovanje Leona Rupnika z okupatorjem je bilo v tesni zvezi s prikritim izdajalskim delovanjem vodilne protijudske klike s škofom Rožmanom na čelu

Obtoženi Leon Rupnik v celoti priznal svojo krivdo in izdajstvo nad slovenskim narodom

Ljubljana, 22. avgusta.

Po kratkem odmoru, ki je sledil prvemu delu zasliševanja, se je razprava nadaljevala. Obtoženi Rupnik je obširno pripovedoval o stanju, ki je vladalo v Ljubljani ob italijanski kapitulaciji. Zbal se je, da bi Narodnoosvobodilna vojska osvobodila Ljubljano. Generala Gambaro je v kratki spomenici naprosil, da bi smel organizirati meščansko gardo, še istega dne so Rupnika že obiskali Nemci. Popoldne je že imel sestanek v štabu Gambare in Rösenerja, ki je prišel z Bleda v Ljubljano. Rupnik je imel daljši razgovor z Gambaro in Rösenerjem in ji ma zagotovil, da bo pomiril Ljubljano in pokrajino.

Predsednik: Kdo vas je postavil za šefa Ljubljanske pokrajine?

Rupnik: Vrhovni komisar za Jadransko Primorje dr. Rainer.

Predsednik: Ali ste imeli z njim razgovor o tem?

Rupnik: Ne, prvi razgovor je bil okoli 15. septembra, ko mi je ponudil to mesto.

Predsednik: Kje ste bili slovesno umeščeni?

Rupnik: V Ljubljani, v mali dvorani pokrajinske uprave 22. septembra popoldne.

Predsednik: Kdo je bil navzoč?

Rupnik: Tam je bil razen teh, ki so navedeni v obtožnici, še škof Rožman.

Nadalje je Rupnik našteval imena raznih oseb, ki so bile navzoče ob njegovem umeščanju za šefa Pokrajinske uprave.

Rupnik: Kot šefu Pokrajinske uprave mi je pripadala policija in vsa administrativna in tehnična uprava. Za nemškega svetovalca mi je bil sprva postavljen dr. Dovjak, kasneje pa si je to mesto prisvojil Rösener.

Predsednik: Ali je spadala tudi policija v sestav pokrajinske uprave?

Rupnik: Navaja, da je bila uprava policije stvarno v administrativnem sestavu pokrajinske uprave, vse pa je bilo popolnoma pod nemškim vodstvom in kontrolo.

Predsednik: Kdo je nastavljal osebje policije?

Rupnik: Jaz sem podpisoval na Hacinov predlog.

Predsednik: In kdo je postavil obtoženega Hacinca?

Rupnik: Jaz sem ga postavil.

Predsednik: Kako je bila policija vezana na nemško policijo in Gestapo.

Rupnik: Slovenska policija je bila podrejena Rösenerju in SD. Ta je postavil svojega komisarja Duscho v direktorijo policije, kjer je sedel v političnem oddelku, tam delal in vodil.

Predsednik podpolkovnik Lah: Od kod je Hacin dobival kader za svojo policijo?

Rupnik: Kolikor sem jaz videl, so bili po večini v politični policiji stari policaji, stari politični agenti in ljudje iz reakcionarnega tabora, prvenstveno »Stražarji«.

Podpolkovnik Lah: Kdo je priporočal Hacinu ljudi za policijo?

Rupnik: Kakor ostali upravni aparat, je dirigirala policijo neka tajna direkcija.

Podpolkovnik Lah: Pri zasliševanju ste rekli povsem konkretno: Za agente politične policije je jemal Hacin največ kadra na priporočila odbora vaških straž in pozneje »Narodnega odbora«, ki je imel takrat stalno seje pri škofu Rožmanu.

Rupnik: Saj to je ta odbor, saj sem sedaj tudi rekel, da je ta tajna direkcija nameščala ljudi.

Rupnikova udeležba pri zaprisegi domobranstva za Hitlerjevo Nemčijo

Nadalje je Rupnik izjavil, da je tudi pri domobranskem štabu predlagal vse ljudi ta »Narodni odbor« in zavzel vsa mesta. V nadaljevanju zaslišanja je priznal, da je organiziral domobran-

stvo na pobudo dr. Rainerja, štab domobranstva pa je sestavil Krenner. »Krennerja je postavil Rösener na moj predlog.« je priznal obtoženec. O ustanovitvi domobranstva je razpravljal Rösener z Rupnikom, njegovim sinom Vukom, s podpolkovnikom Koskaljem, Krennerjem, Vizjakom in Peterlinom na posebnem sestanku.

Predsednik: Obtoženi ste, da ste sodelovali pri prisegah slovenskega domobranstva. Ali je to točno?

Rupnik: Da.

Predsednik: Prva prisega je bila 20. aprila 1944, druga pa 30. januarja 1945. Ali ste vedeli za vsebino besedila priseg?

Rupnik: Vsebino sem poznal.

Predsednik: Ali ste tu kaj sodelovali?

Domobranski vrhovni glavar Rupnik, škof dr. Gregorij Rožman in SS-general Rösener na častni tribuni pri domobranski paradi januarja 1945

Rupnik: Meni je poslal Rösener besedilo prisega in tam sem dodal »in zaveznike«.

Predsednik: Ali ste spremenili besedilo?

Obtoženec: Ne, samo dodal sem »in zaveznike«.

Predsednik: Dobro, dobro, kako se je glasilo tisto besedilo?

Obtoženec: Se ne spominjam, menda borba proti partizanom in njih zaveznikom.

Predsednik: Koga ste mislili?

Rupnik: Anglo-američane.

Predsednik: Kdo je financiral domobranstvo?

Rupnik: Prva dva meseca pokrajinska uprava, kar sem jaz odredil.

Predsednik: Kdo vas je imenoval za inšpektorja slovenskega domobranstva?

Rupnik: Imenoval me je Rösener.

Predsednik: Komu ste bili podrejeni?

Rupnik: Rösenerju.

Predsednik: Ali ste tudi vi izdali kako povelje?

Rupnik: Jaz sem izdal dve povelji.

Predsednik: V enem je rečeno: »Danes v tej borbi niste sami, danes je na vaši strani nemški vojak, ki vas je točno pred enim letom že enkrat rešil. V zvestem bratstvu v orožju in z božjo pomočjo boste ta boj vzdržali.« — Potem je pa še povelje št. 2.

Rupnik: To je iz 1. 1943 od 1. oktobra.

Predsednik: To je od 24. septembra. Od oktobra 1943 pa je rečeno: »Ukazujem, kjer koli se na področju nahajajo samostojni oddelki domobranstva, ki niso vezani neposredno na nemško vojsko, in kjer se pokažejo oboroženi banditi, jih je treba brez odlašanja napasti in pokončiti, o akcijah pa takoj poročati najbližji postojanki nemške vojske ali policije.«

Rupnik pravi, da je to edino povelje, ki ga je izdal domobranstvu kot inšpektor.

Predsednik pokaže nato obtožencu še nek drugi dokument in ga pozove, naj si ogleda podpis na tem dokumentu.

Rupnik pristopi bliže, si ogleda listino in pravi: Krenner.

Predsednik: Upravnik policije v Ljubljani omenja na hrbtni strani zapisnika od 5. XII. 1943, ki ga je sestavila policijska komisija občine Tomišelj, da je šef pokrajinske uprave divizijski general Rupnik listnoročno napisal med drugim naslednje: »Glede uničevanja terencev, ki je samo po sebi razumljivo, navodila niso potrebna, ako se vrši izven bloka, toda tudi ubite terence je treba že iz higienskih in sanitetnih razlogov pokopati. V notranjosti bloka je za vse službe samobrambe vsake občine prepovedano terence ubijati ter jih je treba aretirati in predati policiji.« — To povelje sicer niste izdali kot šef domobranstva, ampak kot šef pokr. uprave.

Rupnik: Smatral sem terence za iregularne partizane, ki so maskirani v civilnih oblekah.

Predsednik: Smatrate to za taktičnega nasprotnika?

Rupnik: Ne v tem primeru. O terencih sem mislil, da so v civilni obleki maskirani nasprotniki.

Predsednik: Ali veste, kakšne ljudi je na primer policija ubijala po pokrajini? Žene, dekleta?

Rupnik: Pozneje sem zvedel.

Rupnik kot vrhovni poveljnik »Slovenskega in gorenjskega domobranstva«

Dne 3. maja 1945 je postal Rupnik tudi vrhovni poveljnik slovenskega domobranstva in gorenjskega domobranstva. Rupnik navaja, da je takrat uvidel, da je vse izgubljeno, prevzel je nase odgovornost in se proglasil za komandanta domobranstva.

Predsednik: Kdo pa vam je določil funkcijo vrhovnega poveljnika Slovenskega domobranstva in gorenjskega domobranstva?

Rupnik: Šel sem k Rösenerju in mu rekel, da je sedaj potrebno, da sam sprejem komando, ker mora nekdo prevzeti odgovornost za te ljudi. In takrat se je odločil, da bo tudi gorenjsko domobranstvo meni podredil.

Predsednik: Vam je potem izročil to funkcijo? Na ta način vas je Rösener postavil za vrhovnega poveljnika Slovenskega domobranstva. Rösener vas je postavil.

Rupnik: Ne bi rekel, da je on. Jaz sem se sam postavil.

Predsednik: In on je bil sporazumen s tem. Kakšno vlogo, pravite, je pri tem igral Narodni odbor?

Rupnik: Dne 28. aprila me je škof poklical k sebi.

Predsednik: To je bilo, preden ste bili postavljeni za vrhovnega poveljnika, še preden ste se oklicali za vrhovnega poveljnika?

Rupnik: Da.

Predsednik: Telefonično vas je poklical?

Rupnik: Da, telefonično.

Predsednik: Kam vas je poklical?

Rupnik: V škofijski dvor. Tu v njegovih pisarni je sedelo kakih 24 oseb.

Predsednik: Ste spoznali koga, ki je bil tam?

Rupnik: Remec, dekan Škrbec. Basaj, Zajc.

Predsednik: Okrog 25 oseb pravite?

Rupnik: Okrog 24.

Predsednik: Kdo je vodil sestanek?

Rupnik: Formalni predsednik je bil

Remec, stvarni predsednik pa Basaj, pomagal mu je Rožman, ki je bil prisoten.

Predsednik: Kaj je bila vsebina tega sestanka?

Rupnik: Vsebina tega sestanka je bila, da jaz pri Nemcih takoj izvršim oziroma dosežem predajo vojaške in civilne oblasti odboru.

Predsednik: Dobro, kaj ste vi rekli?

Rupnik: Da jaz tega nisem v stanju storiti, da morajo to sami napraviti, da lahko jaz samo preskrbim, da nekako odprem vrata, da jih Rösener sprejme in da tam predložijo svoje.

Predsednik: Ta odbor je bil sporazumen s tem, da vi odprete vrata pri Nemcih?

Rupnik: On je želel, da naj dosežem pri Nemcih predajo oblasti, tako vojaške kakor tudi civilne.

Predsednik: Komu?

Rupnik: Narodnemu odboru. Rekel sem, da tega ne morem, ampak da hočem vrata odpreti, da dobe pristop k Nemcem in tam naravnost povedo to in to.

Predsednik: Kaj ste ukrenili nato?

Rupnik: Takoj, Rösener — med tem je bila nedelja — je že v ponedeljek sprejel to deputacijo, trije so bili.

Predsednik: Kdo je bil v deputaciji?

Rupnik: Zajc, Basaj in, se mi zdi, Smajd.

V nadaljevanju zasliševanja je Rupnik izpovedal, kako se je predstavništvo tako imenovanega »Narodnega odbora« sestalo pri Rösenerju in kako se je potem s pomočjo Nemca dr. Dovjaka dne 5. maja 1945 umaknil na Koroško.

Parola borbe za vero je bila parola izdajalskih klik

Tožilec: Obtoženi Rupnik, pojasnite, pod kakšnimi parolami se je borila tako imenovana Bela garda in pozneje domobranstvo proti svojemu lastnemu ljudstvu in proti osvobodilnemu gibanju.

Obtoženi Rupnik komaj glasno izjeclja: Parola je bila — borba proti komunizmu.

Tožilec: Zakaj ste postavili tako parolo?

Rupnik: Ta parola je prišla iz krogov politikov, ki so že ustanovili vaše straže.

Tožilec: Obtoženi Rupnik, ali veste, kakšni so bili nameni okupatorja s slovenskim narodom? Že včeraj ste povedali glede tega, kakšen je bil namen nemškega okupatorja. Ko ste bili v Celju, ste videli, da je nemški okupator namenil slovenskemu narodu pogin. Isto velja glede italijanskega okupatorja, zlasti ko ste vedeli za to, kaj so napravili Italijani s slovenskim ljudstvom na Slovenskem Primorju. Ali ne menite glede na to, da sta bila odpor in borba slovenskega naroda za svoj obstoj pravična?

Rupnik (nekaj časa premišlja, nato pa pritrdilno odgovori): Pravična.

Tožilec: Pravična! Kaj ima potem opraviti tu borba proti komunizmu?

Rupnik: Parola je bila.

Tožilec: To je bila parola, ki je izvirala iz težen reakcionarnih klik, ki so hotele pod parolo borbe proti komunizmu razbiti enotnost zavezniškega bloka. Ali je tako?

Rupnik: Tako je!

Tožilec: Pod kakšnimi pogoji so še vodili borbo proti osvobodilnemu gibanju.

Rupnik: Za vero.

Tožilec: Oni so se borili za vero in Kristusa Kralja. Ali se je osvobodilno gibanje borilo proti veri in cerkvi?

Rupnik: Stvarno ni bilo proti veri in cerkvi, ampak propaganda se je tako vodila, kakor da bi bilo.

Tožilec: Ali vam je znano, da so bili nekateri duhovniki obsojeni zaradi (Nadaljevanje na 6. strani)

Po naši zemlji

ZELEZNA KAPLA — LOBNIK

Brečkova hiša v Lobniku je bila dne 20. avgusta 1946 težko prizadeta. Izgubila je svojo staro mater. 76 let stara Jera Jerlih, rojena Blais je imela mnogo prijateljev; to je pokazala velika množica ljudi, ki je prišla k njenemu pogrebu. Iz Št. Lipša, Rut in iz vse bližnje in daljne okolice Železne Kaple so prišli njeni zvesti tovariši in so trpini, da ji izkažejo poslednjo čast. Brečkova mati je bila tudi izseljena. Tudi njej, 70 letni ženi kruta roka fašizma ni prizanesla. Odrtna je bila od svoje rodne grude, kjer je pustila svojo življenjsko silo, in pregnana da lež v tujino, v Frauenaurach. Zaradi težke bolezni so jo po štirih mesecih poslali domov. Tu je okrevala in skrbeli, da se dom ohrani, kolikor se da.

K Brečkovi materi so prišli še v zimi 1942/43 slovenski partizani. Vedno jih je sprejemala z najglobljo ljubeznijo slovenske matere. »Zdaj pa že dolgo ni bilo mojih fantov.« je dejala, če se partizani nekaj dni niso oglasili. Še zadnje dni se je Jera Jerlih večkrat spominjala svojih fantov — partizanov. Brečkova mati si je želela svobode, kot si jo želi vsak pošten koroški Slovenec. Vedela je, da bomo svobodni le, če se združimo z ostalimi Slovenci v svobodni republiki Jugoslaviji. Dobro je vedela, kaj pomeni fašizem in kaj preti Slovincem, če ostanejo v Avstriji: narodna smrt in socialno suženjstvo. Njej, ki je doprinesla kot boleha stara ženica toliko žrtev za osvoboditev slovenskega naroda, dolgujemo nadaljevanje borbe za ideale, ki je zanje živela. To dolgujemo tudi vsem drugim padlim borcem, ki počivajo na pokopališču v Železni Kapli. Brečkova mati je šla. Mi, koroški partizani pa ji obljublamo, da bomo nadaljevali boj proti vsem pojavom nemške fašistične miselnosti, dokler ne bo ta s krvjo prepojena slovenska zemlja končno osvobodjena.

Brečkova mama, takrat vam bo zemlja lahka! Lobniški partizan.

PLIBERK

V »Heimatsendung« celovškega radia 29. avgusta tega leta iz Pliberka je nastopil tudi pevski zbor iz Ponikve pri Pliberku pod vodstvom učitelja Karla Miklina. Večina teh pevcov so člani in sodelavci bivše NSDAP, člani SA, eden je strankin funkcionar in drugi pučist. Ta pevski zbor (prej »Penker Sängerrunde«) je pel svojčas na Maier-Kaibitschevih prireditvah »Heimatkreisov«, ki so se močno navduševali za geslo »Heim-ins-Reich«, kar dokazuje tudi njihovo nacistično članstvo. Takole modruje naše ljudstvo: Heimatdienst — Heimatbund — Heimatkreis — Heim ins Reich — Heimatsendung. Res dosledna, neprekinjena veriga!

DOBRLA VAS

Dne 1. septembra je igralska družina prosvetnega društva priredila veseloigro »V krvi«. Za uvod je tovariš Božič v kratkem nagovoru pozdravil vse navzoče poslušalce, ki so prišli od blizu in daleč, in očrtal smisel in pomen našega prosvetnega dela, ki naj bi predvsem služilo nemu cilju, da zbere in poveže vse ude našega naroda na Slovenskem Koroškem v celoto pod geslom: »V slogi je moč!«

Med igro samo je okoli 350 gledalcev, ki so napolnili prostrano dvorano do zadnjega kotečka, z navdušenim odobravanjem dalo duška svojim čustvom. Poznalo se je, kako globoko se je slehernemu Slovincu vkoreninila zavest, da je član po številu sicer malega, a po kulturi in junaštvu velikega slovenskega naroda. K temu razpoloženju so dobršen delež prispevali naši igralci, ki so prav živo podali sliko iz vsakdanjega življenja preprostega ljudstva. Na ponovno željo so se mladinci obvezali, da v najkrajšem času uprizorijo podobno prosvetno prireditev.

MALPAČE V PODJUNI

V Malpačah v Podjuni je bila dne 8. septembra kulturna prireditev. Že v soboto 7. septembra so postavili prosvetaši, predvsem mladina, oder pri Habnarju in ga lepo okrasili. Zvečer se je priklatila banda 8 pobalinov iz Proboja in hotela razgrabit oder. Naši fantje pa so bili budni in so jih preganili. Svoj srd so znesli nad Habnarjevim plotom, ki so ga razdejali, da bi vsaj njemu napravili škodo.

Rdeča nit nacističnega razdiralnega duha se vleče od Škocjana lanskega leta, v Nončo vas preko Pogrč in Železne Kaple v Malpače. Ljudstvo je na to delo odgovorilo s tem, da se je izredno številno — okoli 400 — udeležilo prireditve. Govoril je tov. Adolf Picej in poudaril, da se je treba postaviti v bran nasilju in pomesti z bednimi ostanki nacizma. Ljudstvo je z borbenimi pesmimi dalo duška svojemu ogorčenju. Kulturna prireditev se je končala z navdušeno zapeto pesmijo »Hej, Slovani«.

BOROVlje

Dne 18. avgusta je bil občni zbor Slovenskega kulturnoprosvetnega društva v Borovljah. Lepo število bivših društvenikov in prijateljev slovenskega kulturnega dela se je zbralo pri »Neuwirtu« na Doleh in s tem pokazalo, da hočemo ostati Slovenci zvesti svojim tradicijam, obenem pa upoštevati zahteve novega časa, ki terja od nas odločnost in borbenost. V imenu pripravljalnega odbora je otvoril občni zbor bivši predsednik borovljskih prosvetašev, tov. Vertič, in podal kratek pregled razvoja našega društva. Odobrena so bila nova društvena pravila ter soglasno izvoljen novi odbor s predsednikom Vertičem Valentinom in tajnikom Keršičem. Članarina znaša 1 šiling za redne in doporne člane, za ustanovitelje enkratni prispevek 20 šilingov. Tajnik prosvetne centrale tov. dr. Mirt Zwitter je v zanimivem govoru orisal delovanje in trnovo pot naših kulturnih organizacij ter pokazal naloge, ki nas čakajo. Koroški Slovenci nimamo veleindustrijev in »Herrenbaurov«, ki podpirajo naše nasprotnike pri njihovem večkrat nelepem počenjanju. Delo v naših društvih je zamišljeno kot idealno in požrtvovalno delovanje iz naroda za narod. Taka naj bo naša pot tudi za naprej. Občni zbor se je spomnil tudi žrtev nacističnega nasilja, ki nam je iztrgalo iz naših vrst najboljše društvenike in pevce Ivana Dovjaka, ki je bil obglavljen na Dunaju, in Jozija Šušnika, ki je umrl in je pokopan v Dachau. Slava narodnim mučeniikom!

Med občnim zborom smo slišali domače in narodne pesmi močnega društvenega pevskega zbora. Omeniti je treba še zastopstvo sosednih bratskih društev, od katerih so nas s svojim nastopom posebno razvedrili prosvetaši iz Kaple — Podljubelja. Duh in razpoloženje, ki je vladalo na občnem zboru, naj spremlja na novo oživljeno društvo tudi v bodoče.

SVETNA VAS

Z največjim veseljem smo sprejeli prve številke našega tako zaželenega lista — »Slovenskega vestnika«. Dolgo smo hrepeneli po časopisu, ki bo res popolnoma naš, ki bo z nami čutil in bo res pravi utrip naših src. Končno se nam je ta želja uresničila. List že takoj od vsega začetka odgovarja našim željam in potrebam. Dokaz temu je že to, da prihaja v našo občino 85 izvodov in še vedno se oglašajo novi naročniki.

Vsaka družina, ki razume slovensko, naj se naroči na ta list. Po njem bo našla pravo in trdno vez z narodom, ki si je v materinski državi po težkih bojih priboril pravo svobodo. Nam so tuji megleni pojmi in varanje z nekakšnim »avstrijskim sloven-

stvom«, ki sploh ne pozna in ne prizna prave svobode naroda. Nočemo miloščine od tujca, ki je imel in ima tudi danes za nas, koroške Slovence, pripravljen samo bič, s katerim se pretepajo slabiči in suženjske duše, ki pri prvi priložnosti klonejo pred tujcem in se zadovoljujejo z drobi pravice, ki jim jih vrže tujec kot psu oglodano kost.

Zato pozdravljen, naš »Vestnik«, kot glasnik borečih se za svobodo in človečanske pravice.

MLADINA SLOVENSKE KOROŠKE SE ŽIVAHNO PRIPRAVLJA NA ODHOD V JUGOSLAVIJO NA GRADNJO PROGE BRČKO-BANOVIČI

Iz vseh delov Slovenske Koroške prihajajo vsak dan nove prijave na POOF za odhod na gradnjo železniške proge Brčko-Banoviči. Število prijav je že prekoračilo število 100. Mladina si je zastavila nalogo, da bo do odhoda zbrala celo samostojno brigado.

V prvi vrsti se bodo sprejemali v to brigado tisti mladinci in mladinke, ki so v protifašistični borbi največ žrtvovali.

Mladina Slovenske Koroške s svojim velikim zanimanjem dokazuje solidarnost z demokratično mladino Jugoslavije in z demokratično mladino drugih narodov, ki sodelujejo pri gradnji mladinske proge v Jugoslaviji.

BISTRICA PRI ŠT. JAKOBU V ROŽU

4. septembra je bil sestanek protifašističnih slovenskih žena iz Bistrice in Velike vasi pri Št. Jakobu v Rožu. Govorila je tov. Milena Mohorjeva iz Podjune. Po sestanku je šla prenočevati k tov. Katici Roll. Ob pol dveh ponoči je prišla tja žandarmerijska postaja, to je en orožnik s šentjakobske orožniške postaje in dva Angleža, ki so bili vsi dobro oboroženi. Na izredno surov način so zahtevali, da se hiša odpre. Nato so na še bolj surov način zahtevali, da se tov. Mohorjeva takoj obleče in gre z njimi. Pri tej priložnosti je avstrijski orožnik prepovedal, da bi se tov. Roll in tov. Mohorjeva pogovarjali med seboj slovensko. Tovarišico Mohorjevo so odpeljali na žandarmerijsko postajo, kjer so jo aretirali in pridržali do prihodnjega dne. Protifašistične slovenske žene so nad takim ravnanjem skrajno ogorčene. Odločno si prepovedujejo, da bi jim na njihovi lastni zemlji avstrijski žandarji prepovedovali govoriti v njihovem materinem slovenskem jeziku.

KOTMARA VAS

Dne 18. avgusta je bil pri Šmonu v Št. Kandolfu občni zbor Slovenskega prosvetnega društva »Gorjanci«, Stari društveni predsednik tov. Vašnik se je spomnil društvenega delovanja v predvojni dobi in pozval mladino, naj zastavi vse sile in vso svojo dobro voljo v prosvetno delo. Predsednik SPZ dr. Tischler je v svojem govoru naglasil važnost slovenske prosvete v vseh oblikah. Posebno pažnjo bo treba polagati na društvene sestanke s predavanji, da najdemo pravičen odnos do vseh dogajanj okoli nas in po vsem svetu. Čeprav uspehi prosvetnega dela ne bodo vidni od danes na jutri, nas vendar pri našem delu ne sme strašiti nobena ovira.

Pri volitvah je bil spet soglasno izvoljen za predsednika tov. Vašnik, po domače Glažar, vrsta mladih moči pa mu bo pri delu pomagala. Kotmara vas je že pred petdesetimi leti prednjačila s svojim prvim slovenskim pevskim zborom, ki ga je bil ustanovil stari Razaj. Po kotmirski navadi so bili ti prvi pevci tudi takrat kamenjani in se kljub temu niso ustrašili. Njihovi po-

tomci pa so danes odločni zastaviti v prosveto vse sile.

Občni zbor je proglasil 24. avgust za dan udarniškega dela v pomoč tistim rojakom, ki so bili po zadnjem neurju najhuje prizadeti in imajo porušene poti, da ne morejo z vprego zdoma in ne nazaj do svojih domov. Kmetje bodo dali vprego, drugi pa bodo pomagali pri delu. Tako hočejo Slovenci dokazati, da lahko tudi sami opravijo to, kar bi morala po nalogu okrajnega glavarstva izvršiti občina.

Toča je popolnoma uničila ajdo in koruzo; tudi krompir je močno trpel.

Zanimiv primer je doživel kmet iz Kotmare vasi pred tednom. Kakor mu je bilo predpisano, je oddal zgodnji krompir veletrgovcu v Celovcu po 20 grošev za kg. Na licu mesta je trgovec napisal nakaznice za malega trgovca in krompir je stal 29,8 grošev. Mali trgovec je ta krompir še isti dan prodal po 39 grošev kilo. Vsekakor je zanimivo, da sta dva trgovca v 12 urah zaslužila toliko, kot je kmet dobil za vse svoje delo. Plačal pa je delavec s svojim majhnim zaslužkom.

Pred kratkim nas je zapustil nadučitelj Jenko Metod. Odšel je s svojo družino v Ljubljano. Pred štirimi leti je bil poslan na Koroško in služboval v nemškem kraju Kötschach. Lansko jesen pa je prišel k nam za nadučitelja. Vsi smo ga bili veseli, ker je tako skrbno učil mladino v slovenščini. Tovarišu Jenku se zahvaljujemo za ves trud in mu želimo mnogo uspehov v domačem kraju.

IZ ZGORNJE VESCE

Sicer malo pozno, a nič manj iskreno te pozdravljamo tudi mi, naš dragi »Slovenski vestnik«! Zelo hvaležni smo našim dopisnikom, ki s tako požrtvovalnostjo skrbijo, da nas seznanijo o vseh domačih dogodkih. Prebiramo ga z vso vnemo in z lahkoto, ker je tako primeren tisk, kar zlasti starejši bralci poudarjajo. Posebno smo navdušeni, ker se tako borbeno zavzema za naše pravice. Le pregrdo so nam jih kratili v zadnjih letih in preveč žrtev smo morali doprinesiti, da bi se jim odrekli.

ISČEMO OTROKE IZ LIDIC

V poletju 1942 so češki borci za svobodo v Pragi ubili državnega namestnika Češke in Moravske Heydricha. Gestapo storilec ni mogla najti. Novi državni namestnik Frank je izdal nato povelje, da se mora vas Lidice pri Kladnu popolnoma porušiti; možje so bili ubiti, žene odvedene v taborišče Ravensbrück, otroci pa preseljeni. Od osvoboditve do danes iščejo te otroke po vsej Evropi, da jih vrnejo materam in domovini. Kdor koli ve za takega otroka, naj javi naslov Antifašistični fronti žena, Celovec, Salmstrasse št. 6.

POIZVEDBA

Katera tovarišica iz koncentracijskega taborišča Ravensbrück ve kaj o usodi tov. Anice Pavl iz Lepene pri Železni Kapli? Nosila je št. 1240. Zadržana vest od nje je prišla tik pred osvoboditvijo. Za informacije prosi: Marija Pavl, p. d. Knolič, Lepena pri Železni Kapli.

Slovenska prosvetna zveza naznanja

V nedeljo 15. septembra:

v Št. Rupertu pri Velikovcu gostujejo Pliberčani z »Miklovo Zalo«;

v Hodišah ob 15. uri v društvenem domu proslava za obletnico smrti slovenskega pevca in prosvetaša Miheja Habiha. Povabljeni zastopniki vseh prosvetnih in pevskih društev.

V nedeljo 22. septembra:

Gostujejo Hodiše z »Miklovo Zalo« na Žihpoljah pri Kirchnerju, p. d. Razaju ob 15. uri. Sodeluje pevski zbor iz Radiš.

Slovenska radijska oddaja:

V nedeljo 15. septembra ob 19.30 nastopijo sveški pionirji pod naslovom: »Mi damo, kar znamo!« in ne, kot je bilo prvotno objavljeno, radijski pevci pod naslovom »Na sončnih Radišah«.

Mihej Habih - žrtev nemškega nasilja

Močan odmev je šel na današnji dan pred desetimi leti skozi vse vasi Slovenske Koroške in ves ostali slovenski svet je prisluhnil. Kaj se je bilo zgodilo? Napadli so bili mladega prosvetlaša in pevca, ko se je vračal od slovenske pevске prireditve domov. To samo po sebi ne bi bilo še nič posebnega. Kajti napadi na naše shode in kulturne prireditve in na naše zavedne ljudi so bili načrtni od dvajsetega leta dalje, odkar je »Heimatdienst« oziroma »Heimatbund« prevzel nalogo nasilne germanizacije in načrtnega iztrebljanja koroških Slovencev. V teh napadih skoro ni presledka; da omenimo samo nekatere: napad na prireditev v Škocijanu 8. 1. 1922, ko so položili Poljancu roko; napad na shod v Slovenjem Plajberpu 25. 2. 1923; napad pod osebnim vodstvom Maier-Kabitscha na gledališko predstavo v Ločah 9. 3. 1925; predrznost pliberškega župana v juliju 1927; barbarstvo v Št. Lipšu konec maja 1932; napad na prireditev v Dobrli vasi 1935, kjer so ranili voditeljico slovenskih gospodinjskih tečajev, in končno napad na pevski koncert danes pred desetimi leti v Logi vasi (da ne omenjamo posebej kasnejših napadov). Vsi napadi so bili izvedeni načrtno po naročilu »Heimatbunda« in njegovih vodnikov. Ne bomo navajali vseh okrožnic z označko »Vertraulich« ali »Streng vertraulich«, ki jih je ta organizacija pošiljala z natančnimi navodili svojim zaupnikom. Omenjamo le smernice, ki jih je dal 25. 3. 1922 na javnem shodu »Landbunda« v Žitari vasi ustanovni član »Heimatdienst«, večkratni deželni glavar Koroške in bivši minister, sedanjí narodni svetnik OeVP Schumy: »Slovencev ne smete streljati kakor na primer dekana Limpla; če pa bodo imeli shod ali igro, jih pa vsekar razženite! In ta nasvet so vestno izpolnjevali vsa leta; danes pred desetimi leti pa so šli predaleč:

Miheju Habihu so pri napadu razbili lobanjo, da je zaradi okrvavelosti in odrevenelosti možganov moral pustiti svoje mlado življenje.

In tako je postal skromni Mihej Habih, najmlajši Zavorčev iz Hodiš, mučenik slovenskega naroda! Mihej Habih ni bil vpliven ali vodilen mož, ki bi bil nemštvo nevaren, ni bil noben hujskač, ki bi bil izzival. Bil je le preprost kmečki fant, poln pesmi v srcu, jeklen značaj, ki si ni pustil vzeti materine besede in narodnega ponosa. In samo zato je postal žrtev tistih sil, ki ne dovoljujejo, da bi se mogel slovenski človek počutiti varnega na svoji

domači zemlji in da bi Slovenec v zupanju na poštenje lahko prožil svojo žuljavo roko nemškemu sosedu v deželi! Tako bratstvo in edinstvo delovnega ljudstva obeh narodov ni po volji šovinističnim, nasilnim germanizatorjem, zato sejejo sovraštvo, zato razdvajajo narod, zato za umazane celine kupujejo cenene duše! In taka je postava med ljudmi: sejali so sovraštvo, želi so kri, želi so smrt!

Prošt Limpl je bil prvi v stari republikli, Mihej Habih je sledil v »krščanski« Avstriji in potem se je zvrstila dolga vrsta zastrupljenih, obglavljenih, umorjenih in koncentracijskih taboriščih in plinskih celicah, ubitih v borbi za svobodo! Vsi so žrtve nemškega nasilja in vsi danes za obletnico Miheja Habih obtožujejo organizatorje tega nasilja in zahtevajo njihovo obsodbo. In z njimi obtožuje in kliče po obsodbi ves slovenski narod, obtožuje tudi tisti del zapeljanega naroda, ki je ravno pred desetimi leti spoznal vso grozo prekletstva, kajti umor Habih ga je zaznamoval s Kajnovim znamenjem. Ta obtožnica slovenskega naroda proti nemškim nasilnikom je dolga celih 300 let. Posebno strašna v svoji vsebini pa je zadnjih 30 let, ko je vsa groza načrtnega uničevanja legla na majhni del naroda, ki ga je prav to nasilje odrezalo od narodne celote. Kdaj bodo začeli z razpravo proti Maier-Kabitschu in njegovemu štabu? Ali še ni dovolj žrtev tega nasilja, ali je res potrebno, da izgubi svoje mlado življenje nov Habih Mihej? Saj tudi danes vse kaže, da je dobro premišljen sistem v napadih na naše prireditve v Škocijanu, Celovcu, Št. Vidu v Podjunu, v Nonči vasi pri Pliberku in sedaj zadnji v Malpačah.

Neznaten in neznan je bil Mihej Habih, ko je bil pevec med pevci v Hodišah, ko je bil kmet med slovenskimi kmeti na Koroškem! Toda ko se je zgrudil pred desetimi leti pod udarci zapeljanega, slepega brata, je na koroški Golgoti zrasel nov križ in daleč naokoli je bilo vidno trpljenje in umiranje Miheja Habih — podobne koroškega slovenskega ljudstva! Ves slovenski narod je zahteval obsodbo ne samo zlorabljenega storilca, ampak celotnega sistema nasilstva.

V Celovcu pa so molčali! Niti besedice o tem strašnem zločinu niso prinesli celovski časopisi. In molčali so tudi drugi avstrijski listi. Ali jih je postalo sram, ali so uvideli vso grozoto, ki jo je prinesla nad Koroško njihova nasilna nemška politika? Ne, nikakor! Bil je Habihov slučaj za nje le ne-

srečno naključje, nerodno prekoračenje prej navedenih smernic. Toda kri kliče kri in tako je teklo v zadnjih letih le še več krvi, le še bolj se je razpasel pohlep po slovenski zemlji... Mihej Habih pa ni utihnil, njegova pesem ni bila labodja pesem, pesem umirajočih,

ampak pesem svobode, ki je odmevala v naših gozdovih in kljubovala najstrašnejšemu nasilju. In kljubovala bo naprej vse dotlej dokler ne bo vse nasilje minulo in si bosta slovenski in avstrijski narod kot enakovredna segla v roke! —ci.

V senci boroveljskega gozda

Ko po končanem težkem delu, prepoten in izmučen prestopiš prag tovarniških vrat, se ti zdi, da si prerojen, da kar laže dihaš. Greš domov, da si nabereš novih moči za prihodnji dan, ko bo treba zopet prijati za delo, s katerim preživljaš sebe in svojo družino.

Stojiš pred hišo in ne veš, kam, na katero stran bi šel, da bi se ohladil in umiril. S počasnim korakom se potem nameniš proti gozdu na Dobrovi, po isti poti, po kateri so šli, nedolgo pred zlomom krvavega fašizma, naši najboljši med najboljšimi, svoji smrti naproti. Da, dragi tovariš, tam v hladu sence mladih borovcev, ob zidu strelišča boš našel kotiček, kjer so grobovi naših borcev-mučenikov. Na tem, za vse nas tako svetem kraju, so ugašala mlada, dragocena življenja pod svinčenkami nacističnih zveri. Slovenska kri je pojila tudi tu koroško zemljo. Tukaj spe naši dragi tovariši — borci za svobodo svoj večni sen pod rušo boroveljske zemlje, brez križa in imena, brez cvetja, neopazno, kot je bilo vse njihovo življenje. Skromni so bili toda v sebi so nosili veliko misel:

vztrajati in boriti se za svobodo svoje zasužnjene domovine vse dotlej, dokler ne bo osvobodjena zadnja ped slovenske zemlje.

Pojdi tja, postoj nekoliko na tem svetem kraju, pa se spomni uboge partizanske matere, katera živi bogve kje. Ona ve, da ji je padel sin junaške smrti, pa ne more pohiteti na njegov grob, da bi mu s svojo žuljavo roko okrasila poslednje bivališče, ker ne ve, kje je pokopan. Spomni se nanjo, pa ji v duhu pošlji svojo zahvalo in pozdrave, povej ji, naj ji ne bo hudo, da smo tukaj mi, ki bomo namesto nje storili vse, da bo grob njenega sina-junaka okrašen in negovan z isto ljubeznijo, kot bi to storila ona sama.

Stori to in videl boš, da se bo tudi v tvojo dušo vrnil mir. Navdahnila te bo neomajna volja in zaupanje v samoga sebe, v svoj narod, v svobodo in pripravljen boš vsak čas nadaljevati naš boj do zmagovitega konca. To je tisti boj, v katerem so padli ti mučeniki, ki spe svoj večni sen v senci borovcev boroveljskega gozda...

Mihec.

Novo nasilje orožnika Baderja

Komandir orožniške postaje v Šent Jakobu, ki po nacističnem receptu že nekaj časa preganja in šikanira koroške Slovence — protifašiste, je 4. septembra ponovno dokazal svoje zagriženo sovraštvo do koroških Slovencev.

Mladina v Št. Jakobu se je odločila, da tov. Edvardu Kardelju, podpredsedniku vlade FLRJ in prvoboritelju za demokracijo, podari darilo v obliki umetniško izdelane šatulje, ki jo je izdeloval Prunč iz Tal pri Št. Jakobu.

Omenjenega dne je komandir Bader poslal podrejenega orožnika do Prunča, kjer je zaplenil šatuljo — darilo za tov. Kardelja, aretiralo Prunča in ga odvedel na orožniško postajo v Št. Jakobu. Na orožniški postaji je komandir Bader po nacističnem zgledu ošabno in oblastno ozmerjal Prunča zato, ker je izdeloval darilo podpredsedniku jugoslovanske vlade. Šatuljo je Bader obdržal na orožniški postaji.

Kljub ponovnim zahtevam protifašistične mladine Bader odklanja vrni-

tev šatulje in se je izrazil, da jo bo poslal direktorju avstrijske varnostne službe za Koroško, polkovniku Stossierju.

Za oznako nacističnega komandirja Baderja navajamo, da je registriran »Anwärter NSDAP« in da sta mu že leta 1938, ko je tedanji šentjakobski župan zaradi neklih nesoglasij zahteval Baderjevo premostitev, šentjakobski »Ortsgruppenleiter« Černe in beljaški »Kreisleiter« Piron izstavila spričevalo, »da je njegovo delo za stranko (NSDAP) nadvse dragoceno«. V dobi nacistične okupacije je bil na Poljskem v službi, kjer je bil komandir orožniške postaje v Amsec-Hochdorfu, okraj Gilno, in v Kramsveder-Hohensalzach. Ko je prihajal domov v Avstrijo na dopust, se je vedno bahal, kako zvesto služi firerju in kako uspešno pomaga uničevati manjvredno slovansko rajo na Poljskem.

Vse kaže, da hoče Bader tudi danes izvajati nekdanjo nacistično prakso, a to pot nad koroškimi Slovenci.

KOROŠKA V BORBI

Dve mladi žrtvi za Celovec

Naslednji dan se je vrnila in nam veselo pripovedovala, da je že bila v Celovcu. Pri znancih si je izposodila bicikelj, pa se je peljala mimo vseh patrolj in straž, ne da bi jo kaj spraševali. Seveda, če bi jo kdo kaj vprašal, bi bilo dovolj, ker ni znala prav nič nemško. Bila bi takoj osumljena in gotovo zaprta, pri čemer ne bi mogla dokazati, da ni partizanka. Kajti kontrola je bila zelo stroga.

Vsa navdušena je dejala: hitro bomo še malo organizirali, pa bo dosti, da grem za stalno v mesto. Mi smo bili tudi zadovoljni, saj smo računali, da bosta le mogoče imeli srečo in bosta prav ti dekleti naredili odločilne stvari za naš Celovec.

Lojzki se je posrečilo organizirati že kar lepo število družin v mestu, vendar je kmalu imela smolo, da so ji bili na sledu. Nekdo je nekaj izblebetal in zaprl so celo verigo, sama Lojzka se je komaj preseljevala pred policijo, da tudi nje niso dobili. Vendar ni mogla zdržati in je prihajala zopet k nam. Z organizacijo v Celovcu se je ponovilo isto, kar se je zgodilo že trikrat v tem letu: ko je bilo že nekaj zgrajenega, je izdaja podrla prav

vse. Gestapovska praksa so bili izdajalci, ki so jih vrinili v naše vrste. Lojzka ni klonila, pač pa je od zunaj obnovila toliko, da je šla od časa do časa tudi sama v mesto. OF je obstojala, kar je skušal gestapo na vsak način zatreti. Lojzko so iskali povsod, gotovo je vsak deseti človek v Celovcu pazil na tako in tako žensko, ki se drzne po mestu organizirati nekaj, kar ni nemško. Lojzka je kljubovala dva meseca, kar je bil velik uspeh pri gestapu. Kakor po navadi, je šla zvečer k znanici, da tam naroči potrebno, naj se varujejo pred policijo. Komaj odpre vrata, planejo gestapovci, ki so že čakali na žrtve. Ni se mogla boriti proti moški premoči; ker so vedeli, da bi streljala, so ji takoj zvezali roke. Na policiji so jo pretepali do nezavesti. Vsi zaporniki celovškega zopora so zvedeli, da imajo ujeto partizanko Lojzko in jo kar naprej mučijo, pa ne izda besedice. Tako je Lojzka zmagala v poslednji borbi z gestapom, ki kljub nasilju ni bil kos zatreti zveste misli in borbe, ki jo je ponosno vodila za svoj narod.

Dokler so se počutile gestapovske zverine še varne, so jo pustili živeti

kljub temu, da so ji namenili smrt. Tri dni pred kapitulacijo pa so spustili vse jetnike na svobodo, edino Lojzko so naložili na avto in jo peljali v gozd pri Celovcu, kjer so jo zahrbtno ustrelili. Bali so se mladega dekleta, da bi še naprej podirala zverske načrte zločincev, ki so se takoj nato strahopetno potuhnili, vendar pa ostali nepopravljivi zločinci. To je vedela Lojzka, zato ji niso privoščili življenja.

Ivica je pripravljala tehniko in zelo vztrajno organizirala mladino Sloven-

ske Koroške. Že so hodile dečle na stanke in osvobodilna narodna misel je zorela, kjer je hodila Ivica. Kljub naporom dolgih poti v belem snegu in pomanjkanju ni zaostajala za tovariši, temveč jim je bila s svojim mladost-

nim in borbenim razpoloženjem v veliko oporo. Policija je vedela, da hodi mlado dekle okoli in vodi partizane. V največjem snegu so spravili na noge vse razpoložljive policajce in zasedli vse hiše po gorah okoli Celovca. Ivica niso dobili, niti kakšnega drugega partizana, zato so napeli vse sile, da onemogočijo obstoj partizanov. Plačali so izdajalce, le s temi so računali, da jim pomagajo. Po večji hajki je mislila Ivica, sedaj smo že dobri. Skozi največjo kontrolo vseh hiš smo se pretolkli. Šla je utrujena z domačim partizanom Poberinovi in skedenj, da se odpočije. Komaj dve uri sta bila tam in že so žandarji obkoljevali skedenj. Policija ji ni mogla do živoga, pač pa prodana duša človeka, ki je zatajil materin jezik in jo ovadil žandarmeriji. Toda Ivica je bila partizanka, borka do zadnjega diha. Streljala je, dokler ji ni posla municija. Njeni rafali so zadržali žandarje, da si niso upali sami v skedenj, dokler je pokalo, čeprav so natančno vedeli, da je notri dekle. Šele ko je ogenj Ivicine brzostrelke utihnil, so ob nenehnem streljanju vdrli v skedenj. Junaško zadržanje Ivica je zadelo celo pokvarjene duše žandarske, da so govorili, kako škoda, da je tako mlado dekle umrlo junaške smrti za »bandite«. Če bi imeli mi take, so govorili, ne bi izgubili vojne. Toda ljudje so poznali Ivico in so vedeli, da se je žrtvovala zanje, zapupali so, da njena junaška smrt pomeni svobodo koroškimi Slovencem.

(Konec)

(Nadaljevanje s 3. strani)

Zasliševanje voj. zločinca in narodnega izdajalca Leona Rupnika

svojega protinarodnega in izdajalskega delovanja.

Rupnik: Da.

Tožilec: Zakaj mislite, da so bili obsojeni, ali zato, ker so bili duhovniki, ali zato, ker so bili izdajalci?

Rupnik: Ker so bili izdajalci.

Tožilec: Ali veste, da so bili v belogardističnih formacijah na čelu nekateri oficirji, ki niso bili katoliške vere, ki so bili pravoslavne vere?

Rupnik: Da.

Tožilec: Suvajčić na primer je bil pravoslavne vere. Ali so se borili oni za katoliško cerkev oziroma vero?

Rupnik: Ne.

Tožilec: Obtoženi Rupnik, zakaj so belogardisti razširjali laži, da imajo partizani zveze s tako imenovanimi badoglianci?

Rupnik: To sem že pojasnil, da bi zakrili svojo nesposobnost v vodstvu in svoj poraz ob prevratu 1943.

Tožilec: S kakšnim namenom?

Rupnik: Namen je bil ta, da bi spet zadržali svoje tajne komandne položaje in delovali naprej. Zato so na druge zvrčali krivdo.

Tožilec: Za kaj so se prav za prav ti ljudje borili?

Rupnik: Za oblast.

Tožilec: Za svojo oblast. Torej za to, da bi obdržali v svojih rokah pozicije, da bi potem, ko bi bili okupatorji pregnani, nadaljevali svoje protiljudsko delovanje. Ali ni tako?

Rupnik: Verjetno.

Tožilec: Ali so se oni borili proti okupatorju?

Rupnik: Niso se borili.

Tožilec: Ali so kdaj pravili, da se bodo borili?

Rupnik: Jaz ne vem.

Tožilec: Ali niso rekli, da bodo na koncu planili po okupatorju.

Rupnik: Tako namigavanje je bilo.

Tožilec: Ali so to tudi storili?

Rupnik: Ne.

Krekova izdajalska propaganda v Italiji

Tožilec: Obtoženi Rupnik, iz kakšnih nagibov ste pisali razne prošnje in spomenice za intervencije proti Federativni ljudski republiki Jugoslaviji? Včeraj smo prebrali dve vaši pismi, ki ste jih pisali nekim delom tako imenovane jugoslovanske vojske v Eboli-ju in kjer razlagate svoj načrt, da je treba ustanoviti vojsko, ki bo v zvezi z reakcionarnimi zavezniškimi klikami vkorakala v Jugoslavijo in uničila federativni demokratični red v Jugoslaviji.

Ob tem vprašanju se je obtoženeec dalje časa zamislil, nato pa v presekanjih stavkih jecljajoče odgovoril:

Jaz sem v taborišču v Italiji podlegel sugestiji reakcionarne propagande, ki je propagirala in širila vesti o obupnem stanju v Jugoslaviji.

Tožilec: In vi ste to verjeli?

Rupnik: Da, jaz sem bil pod sugestijo.

V nadaljevanju svoje izpovedi je Rupnik navajal razne razloge za svoje početje v Italiji in je med drugim tudi omenil gesla, ki jih je med emigranti razširjal obtoženi dr. Miha Krek, ki je obljubljal emigrantom, da bo kmalu nastopil tak položaj, da se bodo mogli vrniti v Jugoslavijo.

Tožilec: Ob kakšni priložnosti je doktor Krek dajal tako upanje?

Rupnik: Krek je najprej širil vesti o povratku v domovino že meseca junija 1945. Potem je zopet prišla parola, da bo vse to trajalo še dve ali tri leta, zadnja parola pa je bila, da je bil Krekov prvotni pesimizem neupravičen in da so sedaj najboljše okoliščine, da bi se emigranti vrnili pozimi leta 1945.

Tožilec: Med dokaznim gradivom imamo dve pismi obtoženega doktor Kreka, ki ju je pisal nekim srbskim politikom. V teh pismih jasno pove, da za emigrante ni nikakega upanja in celo, da jih čaka usoda »belih Rusov«. Na kak način je mogel varati one, ki so bežali pred svojim lastnim ljudstvom?

Rupnik: Da bi ostali na svojih pozicijah, ker so zelo avtoritativno ravnali z emigranti. Pobirali so tudi od siromačnega emigriranega ljudstva prispevke za Narodni odbor.

Tožilec: V kakšne namene so uporabljali ta denarna sredstva?

Rupnik: Tega ne vem. Ne vem, od ljudi samih pa vem, da so kritizirali takšen postopek in dejali: »Gospodje v Rimu dobro živijo.«

Tožilec: Dr. Krek je pisal bivšemu ministru Dragiši Cvetkoviču iz emigracije: »Mi v emigraciji pomenimo zelo malo. Jaz sem porabil mnogo časa in sil za to neplodno delo. Sedaj je nastopila popolnoma jalova doba. Denarni položaj sili vsakega, da si išče kakršno koli zaposlitev, da bi se mogel preživeti. Čez nekaj mesecev bom moral tudi jaz skrbeti, da si nekaj poiščem.« — Nadaljnja pisma bomo čitali v dokaznem postopku. Zakaj so vas zavezniške oblasti izročile oblasti Federativne ljudske republike Jugoslavije?

Škof dr. Gregorij Rožman v spremstvu Rupnika prisrčno pozdravlja SS-general Rösenerja pred uršulinsko cerkvijo v Ljubljani

Rupnik: Zato, ker ste me iskali.

Tožilec: Samo zato, ker smo vas iskali, ali ne zato, ker ste izdajalec?

Rupnik: No, da, iskali ste me kot izdajalca.

Tožilec: Hvala lepa!

S tem je tožilec, zaenkrat zaključil svoja vprašanja. Obtoženi Rupnik je na poziv predsednika senata stopil z odra in sedel na zatožno klopo.

Rožmanov odposlanec Križman je od Rösenerja zahteval skupne operacije kvizlinških in nemških čet

Predsednik: Ali ste dobivali pobude za ustvaritev domobranstva tudi od slovenskih izdajalcev?

Obtoženi Rösener: Temeljna misel za formiranje domobranstva je prav za prav izhajala od kaplana Križmana. V tej zadevi se je zglasil pri meni tudi dr. Šmajd, ki pa se je prijavil pod drugim imenom. Razen tega so se takoj po vkorakanju polka Admont prijavljale formacije in poedinci, da bi nastopili službovanje v okviru tega polka ali pa v skupini divizije Rapke. Ne izključujem, da so tudi druge osebnosti, na primer Rupnik, pomagale, da so se razbite čete zbrale in uredile.

Predsednik: Kakšne ponudbe sta pa vam dala Križman in Šmajd?

Obtoženi Rösener: Nekoč je prišel k meni v hotel Miklič s posredovanjem kriminalnega komisarja Krügerja Križman z zahtevo, naj se vse skupine na področju Ljubljane združijo v enoto, da bi se z vsemi silami borile skupno z nemškimi četami proti partizanom. Tedaj so zahtevali od nas pomoč v orožju, municiji in drugih materialnostih.

Na predsednikovo vprašanje, kakšen poklic je imel Križman, je Rösener odgovoril: Ne morem vam določeno povedati. Predstavil se mi je kot vodja teh skupin. Vanj nisem imel nobenega zaupanja, ker je po načinu svojega nastopa in vedenja napravil vtis popa oziroma duhovnika.

Predsednik: Ali ste na obisku pri Rainerju oktobra ali novembra 1943, ki ga omenjate v preiskavi, govorili tudi o domobranstvu?

Obtoženi Rösener: Ni izključeno. Rainer je namreč stalno silil, naj bi se čimprej ustanovila neka domača vojska iz domačih sil.

Predsednik: V preiskavi ste trdili, da je na obisku Rainer osebno govoril tudi z obtoženim Rožmanom.

Obtoženi Rösener: To je bilo takrat, ko je bil Rainer prvič v Ljubljani. Tedaj je imel razgovor z Rupnikom in je prosil, da bi pritegnili tudi škofa Rožmana. Rainer in Rožman sta se razgovarjala 15 do 20 minut, morda tudi pol ure. Kaj sta v tem razgovoru obravnavala, nisem mogel nikdar odkriti, čeprav sem po tem povpraševal.

Predsednik: Kdaj je obtoženi Rožman zahteval od vas več kuratov za domobranstvo?

Obtoženi Rösener: Škof Rožman me je ob neki priložnosti obiskal in me vprašal, oziroma zahteval, naj bi se povečalo število kuratov v domobranstvu. Ker je šlo pri tem za proračun odnosno za denar, sem mu odgovoril, da se moram glede tega najprej posvetovati s Trstom.

Na predsednikovo vprašanje, kdo je

bi ga slovenski narod videl in da bi s tem pokazal, da se strinja z nemško politiko.

Obiski gestapovskega SS-vodje pri škofu Rožmanu

Na vprašanje o politični delavnosti katoliške cerkve na Slovenskem z Nemci je Rösener odgovoril:

Glede tega sodelovanja lahko izjavim, da je škof Rožman podpisal za devoto glede zaprisege in postavil tisto zahtevo glede kuratov. Škof je po paradi o priliki druge zaprisege ne le menil, temveč pred vsem občinstvom izjavil, da soglaša s politiko Nemcev.

Na vprašanje, ali je imel Rožman zveze z varnostno policijo, je obtoženi Rösener odgovoril:

K meni je prišel nekoč neki SS-vodja glavnega varnostnega urada, da bi se predstavil. Kolikor se spominjam, je prišel v civilni obleki. Na vprašanje, kaj dela v Ljubljani, je izjavil, da bo obiskal škofa Rožmana. Po razgovoru z njim se je spet oglašil pri meni. Na vprašanje, o čem so se tam razgovarjali, pa mi je rekel, da se v nebeznem pogledu ne more izjaviti. Ob tej priložnosti mi je dal neke vrste karakteristiko škofa Rožmana z besedami: »S tem možem se bo lahko delalo, je pa zelo velik lisjak.« Vem, da je bil ta višji SS-vodja dvakrat pri Rožmanu, dopuščam po možnost, da je bil večkrat.

Na vprašanje pomočnika tožilca kapetana Damjana, kako ve, da je bil ta SS-vodja duhovnik ali menih, je Rösener izjavil:

On je prej zavzemal precej visok položaj v katoliški cerkvi.

Pomočnik tožilca ga je še vprašal, kako ve, da je bil ta duhovnik član Gestapa. Obtoženi Rösener je odgovoril, da je bilo v varnostnem državnem uradu splošno znano, da so bili v njem kot člani ne le ta edini, temveč več ljudi te vrste. Omenjeni je izdal tudi več del pod imenom »Lachmann«. Po njegovem pripovedovanju v nekem predavanju sklepa Rösener, da je imel zelo tesne zveze z Vatikanom.

Na vprašanje tožilca, če je imel ta duhovnik še kako drugo ime, je Rösener odgovoril:

Ta duhovščina operira s tolikimi imeni, da jih točno ne vem.

Tožilec se je še enkrat vrnil k domobranski zaprisegi v januarju 1945. Rösener je še dodal izjavo: V besedi lu prisega je bilo izrecno rečeno, da se slovenski domobranci borijo proti zaveznikom. S tem izrazom, je izjavil Rösener, so bili mišljeni Angleži in Američani.

IZ SOVJETSKE ZVEZE**OBNOVA DNJEPROSTROJA**

Na strmem bregu Dnjepra, v Zaporozju, je leta 1927 zavihrala rdeča zastava. Na nji je bila zapisana beseda, ki je pozneje zaslovela po vsem svetu: »Dnjeprostroj«. Bil sem na tem velikem slavju v življenju Sovjetske zveze. Deset tisoči so prisostvovali začetku graditve dnjeprovške hidroelektrične centrale. Bilo je v zgodnji pomladi 1927. 10. oktobra 1932 pa so voditelji gradbenih del poročali sovjetski vladi: »Električna energija je dobljena.« Svet je občudoval graditelje Dnjeprostroja zaradi naglega dela. Ukrotili so veliko, deročo reko, da je postala plovna. Svetovni tisk je nazval Dnjeprostroj triumf tehnike.

Dnjeprostrojске turbine so napravile na človeka zaradi svoje veličine izreden vtis. V elektrarni je bilo veliko kolo, ki je tehtalo 106 ton. Skozi vsako izmed devetih turbin je šlo v 24 urah 17 milijonov kubičnih metrov vode. Vsako leto je dala centrala deželi povprečno okrog 2,5 milijard kilovatnih ur. To je več električne energije, nego je dobivala carska Rusija l. 1913.

Na povelje vrhovne komande je Rdeča armada v avgustu 1941 zapustila Zaporozje. Vrnila se je čez dve leti.

Djeprostroj je bil tedaj kup betona, zverženih traverz in razbitih strojev. Povsod je vladala tišina, nikjer ni bilo žive duše. Nemci so poglali v zrak oba orjaška mostova nad

jezom, turbine in generatorje hidrocentrale.

Ni dolgo tega, ko sem bil zopet v Dnjeprostroju in strmel sem nad tem, kar sem tam videl. Nad 20.000 delavcev obnavlja zdaj hidrocentralo. Deset velikanskih žerjavov je na delu. V bližini so zgrajene pomožne tovarne in delavnice ter pomožne železniške proge. Naj omenim nekaj podatkov: Razkopali so nad 200.000 kubičnih metrov betona in razdrli okrog 3000 ton železnih konstrukcij; porabili so nad 80.000 kubičnih metrov betona. Velikostni jez na Dnjepru se zopet dviga iz struge.

Obnovljeni Dnjeprostroj bo še lepši. Elektrarna bo imela še vedno devet turbin, toda njena zmogljivost se bo povečala za 90.000 kw. Gladina Dnjepra bo pri jezu 50 metrov nad morsko gladino. Montirani bodo generatorji in turbine z večjo zmogljivostjo. Zmogljivost vsake turbine bo znašala 100.000 konjskih sil. Elektrarna bo povsem avtomatizirana. Vse, kar je v sodobni elektrotehniko najboljše, bodo porabili pri napravah Dnjeprostroja.

V bližini bo zgrajeno novo mesto na kraju starega mesta, ki so ga Nemci požgali. V mestu bodo široke ceste in večnadstropne hiše. Že zdaj grade lepe hiše. In vse to bo zgrajeno v prihodnjih petih letih.

GOSPODARSTVO

Koruza zori, zlata koruza...

Poezija in veselje slovenskega kmetijstva je v splošnem — vinograd in vinogradništvo. Naši koroški vinogradniki, ki so pred stoletji segali daleč na sever, skoraj do Visokih Tur, so zamrli že zdavnaj in so se ohranili menda le še v prav okrnjeni obliki v žitaroveškem okolišju. Poezije, vesele, živahne, življenja polne in sočne poezije sončnih vinogradov danes na Koroškem ni več. Zato pa so ostale pri nas še druge panoge kmetijstva ali poljedelstva, katere so nastale v vročem koroškem soncu in katere posebno razveseljujejo duha in srce, to so: setev ajde in pridelovanje koruze (turščice ali sirka).

Kako zelo priraslo je pridelovanje koruze k srcu slovenskega koroškega kmeta, sem povzel iz naslednjega doživlja:

Pred približno dvema letoma, še v času vojne, sem čisto slučajno naletel v gorski dolini pod Visokimi Turami na lepo kmetijo, ki je bila poseljena z družino iz Kanalske doline. Gospodarja ni bilo doma, pa sem si z gospodinjo ogledoval posestvo. Zaradi velike pridnosti ljudi ni bilo treba kaj grajati, pač pa marsikaj v gospodarstvu pohvaliti: dobro zemljo, lepo žito, vino, bohotno žito. Toda vselej, kadar sem ugotovil kako odliko te gorske kmetije, mi je gospodinja, ki je bila po rodu Ziljanka, s trpko vdanostjo in nekam žalostno odgovorila: »Pa koruza tu le ne zori...«

Vse prednosti in odlike te žitorodne kmetije je v prepričanju Ziljanke zasenčila ena sama pomanjkljivost, namreč da tam gori ni uspevala več koruza.

Prednosti pridelovanja koruze so v resnici izredne. Saj nam skoro nobena rastlina na površinski enoti ne da toliko pridelka kot koruza. Zato se pa tudi izplača, da ob zorenju turščice upoštevamo nekatere okoliščine:

V splošnem pravimo, da vrhov rastlin ne smemo prezgodaj požeti. Kajti dokler ima rastlina še vse liste zelene, tako dolgo zajema iz sončne energije vse snovi in sile za rast storžev. Kjer pa je toča zbil turščične nasade, ali tam, kjer je potrebno zorenje koruze pospešiti, bomo brez znatnejše škode porezali vrhove in jih sveže pokrmili.

Koroški kmet nobenemu odbiranju žita ne posveča toliko pažnje, kakor odbiranju koruze. Če pa hočemo pri

odbiranju doseči popoln uspeh, moramo semensko turščico odbrati že na njivi. Za seme bomo odbrali dolge, lepe, zdrave in popolnoma dozorele storže od tistih najlepših rastlin, ki imajo nastavek storža čim nižje. Čim nižji je namreč nastavek storža merjen od zemlje, tem bolj zgodaj dozoreva ta vrsta.

Semenski storži naj tudi nimajo predolgih pecljev in naj se ne povešajo preveč, kajti tudi to je znak poznega dozorevanja. Štok ali storž naj ima pri domači koruzi najmanj 12 ali 14, pri konjskem zobu 16, pri činkvanti 22 vrst zrn. Pred lomljenjem oziroma odbiranjem storžev za seme bomo torej raztrgali ličeje na najlepših rastlinah, ki odgovarjajo navedenim zahtevam, in potem bomo po obliki izbrali toliko strokov, kolikor jih bomo rabili za semena. Ko bomo semenske storže ali šroke luščili, bomo posebej odluščili 4 do 5 zrn visoko na dnu in okoli 6 do 7 vrst na vrhu šroke in to zrnje uporabili za krmo ali pa za prehrano, dočim bomo za seme odluščili samo sredino storža. Pri oplojenju se namreč najprej oplodijo zrna v sredini in to s cvetnim praškom tistih rastlin, ki so najmanj v sorodstvu z dotično rastlino. Iz teh zrn zrastejo potem najbolj zdrave in močne rastline. Na vrhu in na dnu storža pa se zrna lahko oplodijo s praškom lastne rastline in kakor nam je znano, je potomstvo iz križanja v krvnem sorodstvu najmanj rodno in najmanj odporno proti boleznim.

Za seme odbrane, dolge, po obliki in barvi enakomerne storže bomo potem sušili na takem mestu, da mraz ne bo škodoval kaljivosti. Kakor vemo, je turščično zrnje zelo občutljivo za mraz. Če bi slučajno pozabili pri sušenju na koruzo, bi se nam lahko zgodilo, da nam klica pozebe in na kličnem mestu zrna se pojavi črna pika. Tako zrno potem ne vzklja.

Zgodnejša zoritev koruze je važna posebno v primeru, če hočemo za turščico sejati še pšenico. Po možnosti orjemo za pšenico po koruzi tako zgodaj, da ima zelje pred setvijo še kakih 10 do 14 dni časa, da se primerno sesede. Na taki zemlji bo pšenica bolj enakomerno vzklija in se obrasla.

Še na nekaj bi opozoril. Večkrat zaradi pomanjkanja časa pustimo korožna stebela, ki smo jim odvzeli stor-

že, kar čez zimo na njivi. Tako ravnanje v toliko ni pravilno, v kolikor to pospešuje razmnoževanje koruznega molca. Ta molj ali črv v koruznem stebelu oziroma slami lahko povzroči, da se stebela prezgodaj prelomijo. Kjer se škodljivec posebno močno razmnoži, propadejo celi koruzni nasadi.

Ker ličinka koruznega molca prezimi med koreninami in prvem kolencem stebela, je treba koruznico oziroma turščično slamo na njivi porezati v jeseni čim bolj pri fletu.

V Ameriki in Jugoslaviji, kjer se prideluje koruza »na veliko«, obstoja strog zakon, ki zahteva, da čez zimo na nobeni njivi ne sme ostati koruznica. Letos pa pri nas menda ne bo treba posebej opozarjati na potrebo takojšnjega spravljjanja koruznic z njiv,

ker bomo skušali turščično slamo spričo pomanjkanja krmil uporabiti tudi za krmo.

S spravljjanjem koruznice in ličkanjem, ali kakor pri nas na Koroškem pravimo »fožanjem«, se poezija pridelovanja koruze nagiba h koncu. Fožanje ali ličkanje potriganih storžev se mora opraviti še isti dan, ker se nam sicer ti ugrejejo, če leže na kupu. Sicer pa k fožanju prav radi pohitimo in ga opravimo en večer pri enem, drug večer pri drugem sosedu. Posebno za otroke je to dolgo pričakovani praznik, pa tudi odrasli najdejo v dolgih, svetlih jesenskih nočeh priložnost za priščeren, razigran razgovor in za marsikatero poredno in veselo šalo.

Kočuški.

Nekaj besed o spravljjanju krompirja

Letos se nam menda v splošnem ne bo treba beliti glave, kam bomo dejali naš krompirjev pridelek. Zaradi suše in črvov je letina tako slaba, da bomo kaj lahko našli v splošnem za pridelane gomolje zadosti prostora v kleti. Ker pa je pridelek tako boren, bomo morali polagati tem več pažnje na to, kako bomo spravili krompir, da se nam bo čimbolje obdržal čez zimo.

Vsi vemo, da se le v suhem vremenu izkopano in spravljeno ter primerno shajeno gomolje dobro drži in povoljno prezimi.

Ako le vreme in čas dopuščata, pustimo krompir po izkopavanju še kak dan ali dva na njivi, da se gomolje dobro osuši in da prst docela odpade od njega. Tudi potem preudaren kmetovalec krompirja ne bo takoj spravil v klet, ampak ga bo pustil toliko časa pod kako šupo ali pod drugo streho, dokler ne bo nastopila nevarnost, da zmrazne. Tu ima gomolje možnost, da se na prepihu popolnoma osuši in shladi za prezimljenje.

Pod šupo ali pa že kar na njivi bomo krompir še pred vkletenjem primerno prebrali.

Vse gomolje, ki je predrobno obgrizeno od črvov in miši, ranjeno ali že celo malo nagnito, bomo odbrali posebej za krmiljenje. Ostali krompir bomo prebrali v dva dela: zdrave, sortno čiste, kakor kokošja ali gōšja jajca debele gomolje na en kup za seme, vse ostale debelejšje, zdrave gomolje pa na drug kup za hrano doma ali pa za prodajo.

Poudariti bi bilo še mogoče, da pravi krompirjevi pridelovalci gnili krompir ne vržejo kar na gnoj, tak krompir tudi ne pustijo enostavno na njivi,

ampak ga zakopljejo čisto posebej, ker z gnilim krompirjem širijo razne krompirjeve bolezni, ki v teku let prav lahko povzročijo popolno okuženje krompirišč.

Od kleti je nadalje največ odvisno, kako bo krompir prezimil. Klet naj bi varovala gomolje pred zmrznjenjem, gnitjem in prezgodnjim odganjanjem.

Zavarovati se pred zmrznjenjem pa menda ne bo preveč težko.

Če ni preveč raznih glivičnih okužb, se gnitja ubranimo na ta način, da skrbimo v kleti stalno za suh, čist zrak in primeren hlad. V ta namen v jeseni in zgodnji zimi ponoči klet krepko zračimo, podnevi in ob južnem vremenu pa klet zapiramo, da ne pride vanjo pretopen zrak. Šele ko nastopi hujši mraz pod 4 stopinjami Celzija, začnemo klet tudi ponoči zapirati. Pridelovalci semenskega krompirja imajo v kleti stalno termometer. Nad sedem stopinj Celzija naj bi nikdar ne bilo v kleti toplote, pa tudi ne izpod 2 stopinji Celzija.

Navedeno zračenje pa navadno za ohranitev gomolja ne bo zadostovalo. Da nam ostane en ali poldrug meter visoko nasut krompir čez zimo, moramo krompirjevo klet čisto posebno urediti. Napravimo namreč v njej eno ped nad zemljo iz kakih močnih lat ali krajnikov poseben oder in naredimo podoben opaž, odmaknjen kako ped od zidu. V tako urejeni kleti lahko stalno kroži svež zrak okoli krompirja od spodaj in od vseh strani. Ako je klet večja in gomolje visoko naloženo, postavimo na opisani oder še enega ali dva iz lat napravljena dušnika, ki sproti odvajata morebitno vlago in hlape iz krompirjevega

Ciril Kosmač:

OČKA OREEL

Skoraj vsakdo ve, da ni lahko ves dan in ves dolgi večer preživeti z domačim človekom ter se ne dotakniti stvari, ki leži obema na duši. Tako je bilo tudi z mano, ko sem se po petnajstih letih vrnil v svojo rojstno vas na Tolminskem. Moj brat in moje sestre so bile še vsi razkropljeni po Italiji in Nemčiji, očeta pa so ubili v Mauthausenu — in se ne bo nikdar več vrnil. Na našem zapuščenem domu sem našel teto, materino sestro, ki je otroci nismo nikoli marali, ker je bila mrzla, zadirčna in pobožnjaška trlica, skopa pa že tako, da ji je bilo žal dima, ki je uhajal iz dimnika, kakor je rekel štric Nac, ki je kljub bridkemu življenju človek vesele narave in zlatega srca. Teta je dolga leta služila v Gorici pri propadli grofici Attemsovi, in kadar je prišla na obisk, je za nas sedmero otrok prinesla sedem podobice svetogorske Matere božje in samo prgišče črvivih rožičev, ki so zaudarjali po plesnobi; zmerjala nas je s pogani, ker rožičev nismo poljubili, preden smo jih začeli gristi, ter nam govorila o peklu tako neumno, kakor govorijo samo stare device, ki se jim niti ne sanja, kaj je otroška duša. Mama jo je vselej potegnila v kuhinjo, kjer jo je ozmerjala, češ naj nas nikar ne trapa,

ker bomo imeli že na tem svetu pekla dovolj... Res je, povedali so mi, da se je teta spremenila, vendar se je sedaj vse to zdrnilo nekje daleč v mojem spominu, in zato srečanja s teto res nisem bil vesel, posebno pa ne ob tej uri in na našem domu. Pričakoval sem, da me bo najprej vprašala, če sem bil priden, če sem ubogal in če sem molil, potem... potem pa bo seveda takoj začela s svojim sladnim glasom govoriti o mojem očetu, ki ga bo venomer imenovala »tega nesrečnega siromaka«.

In prav tega sem se izogibal.

Nikakor nisem zdržal na mestu. Hodil sem po hiši iz kuhinje v izbo, iz izbe po strmih majavih stopnicah na kamro in s kamre na kaščo, kjer je bilo pod zakajeno slamnato streho še vse polno stare šare, po večini celo iste stare šare kakor v mojih otroških letih: črvivi kolovrati, odsluženi piskri in ponve brez repa, raztrgani berači in oprtniki brez dna, polomljeno orodje iz stare cunje.

Vse to sem poznal. V veži je roka kar sama našla v temi kljuko v vratih, v izbi sem potipal vse stole, kakor bi stare znanice trepljal po ramenu, pobožal sem skrinjo, ki smo jo otroci tako neusmiljeno obrezljali s svojimi pipeci, položil sem roko na peč in na

harmonij, ki je stal za vrati kot pred petnajstimi leti.

»Vse je, kakor je bilo,« sem govoril sam pri sebi. »Samo njega ni, da bi oživel vse te stvari.«

Šel sem iz hiše in postal pod staro tepko, ki je v tej pozni pomladi komaj odcvetela. Potem sem zavil v hlev, kjer je osamljena hlevarica z odlomljenim rogom in navzgor zavihanimi parklji kaj poredkoma metala rep na svoj uleknjeni hrbet ter zagrizeno prežvekovala trdo in jalovo seno z naše prisojne senožeti. Iz hleva sem šel v hram, ki je bil prazen kakor pred jesenjo; samo znani vonj po plesnobi je butnil vame izpod trhljih pletenih les. Iz hrama sem šel na skedenj, s skedenja pa sem krenil v vrt, ki je bil zdaj tako sirotin in star: trhla lesena ograja je bila z mahom poraščena in se je lomila navzven; v tem vrtu je imela naša mama toliko rož, zdaj pa so ob plotu rasle tako bujne koprive, da sem se moral skloniti, ko sem šel po stezi, kajti drugače bi me oplazile po obrazu. Stopil sem iz vrta, prislonil vrata, ki so bila brez tečajev, skočil čez jarek, po katerem je nekoč tekla gnojnica, in krenil proti polici nad hišo.

Rad bi bil sam, da bi se z rokami, z očmi in z glasom srečaval s svojim domom, toda teta je ves čas neusmiljeno štorkljala za mano kakor slaba vest. Suhe noge so ji opletale v velikih in težkih hodničnih moških čevljih, ki so bili prav gotovo mojega očeta, roke je držala prekrižane pod predpasnikom kakor skopa gospodinja, ki hoče pokazati sosedi, koliko jajc je

prinesla s kokošjega gnezda, ter govorila, govorila. Govorila pa ni osladno, temveč glasno in sunkovito, kakor pač govorijo ljudje, ki živijo v samoti in ob bučni reki. Naša hiša pa je do bre pol ure iz vasi, popolnoma na samem, Idrija teče tako rekoč mimo praga ter se kakih sto korakov pod hišo vali čez skale.

Prišel sem na polico in obstal poleg košatega pušpanovega grma, v katerem sem se skrival, ko sem bil otrok. Kljub šumenju reke in kljub vetru v vejah mogočnega oreha je bila povsod sama tišina, tista glasna tišina narave, ki živi samo na kmetih in nikdar ne zaide v mesto. Ozrl sem se po dolini, po grebenih gora, ki so silile iz tolminskih grap, potem pa sem pogledal kvišku na samo nebo. Nebo je bilo zelo visoko. Nobenega oblaka nikjer. Na vsej prostrani sinjini je bil samo velik orel, ki je mirno krožil v krogu. Tudi teta je pogledala kvišku, si s koščeno roko zastrla oči in skoraj radostno rekla:

»Ta pa večkrat pride.«

Orel je dolgo krožil nad dolino, počasi in mirno, kakor bi obujal spomine nad znano pokrajino, potem pa je v ravni črti odjadral naravnost proti Oblakovemu vrhu.

»Pojdiva v izbo,« je rekla teta. In kaj sem hotel, šel sem spet v izbo. Ko se po dolgih letih vrneš domov, te gledajo kakor ljubega gosta in tudi ravnaajo s tabo kakor z ljubim gostom. Sedeti moraš lepo v izbi, jesti ocvrta jajca, piti mleko ter se pogovarjati. Sedel sem na majavo klop in položil

kupa. Seveda klet za razne vrste gomolja v shrambi še posebej pregradimo.

Z opisanim zračenjem v suhi, nad 7 stopinj Celzija topli kleti, pa v primerno svetli shrambi preprečimo tudi, da bi krompir odganjal dolge, bele in krhke cime, katerim je večji del pripisovati, da krompirjevo seme od leta do leta bolj slabi in peša. Samo v temni, vlažni in pretopli kleti poganja gomolje omenjene nezaželene kali. Na svetlem pa dela krompir na spomlad kratke, zelene in rdečkaste cime, ki

se ne polomijo in dajo zelo krepke rastline.

Seveda tudi preveč svetla klet z neposredno sončno svetlobo ni dobra. Priporočajo, naj šipe prevelikih oken na južni strani namažemo z apnom.

Omeniti bi še bilo, da gnitje krompirja lahko močno zadržimo, če potrosimo gomolje, plast za plastjo s praškom živega apna ali s kakim drugim odgovarjajočim praškom, na primer s karsanom, ki ga dobite pri pristojni kmetijski zadrugi ali v trgovini.

Kočuški.

NAŠA ŽENA

Tovarišica Milenka

Na Zilji blizu tam, kjer državna cesta zavije čez Korensko sedlo na jugoslovansko stran, živi naša tovarišica Milenka. Kakor vsaka zavedna Slovenka, je tudi ona kmalu spoznala, kakšne namene imajo nacisti s slovenskim narodom: uničiti ga in izbrisati s površja zemlje. Posrečilo se ji je, da je že zgodaj dobila zvezo s partizani in začela je podpirati našo borbo. V začetku leta 1943 so bili z njimi navezani prvi stiki in do razpada Nemčije je delala za nje. Dokler v tem delu Koroške še ni bilo partizanov, je skušala pomagati po svojih močeh celo onstran Karavank, saj je bila pomoč povsod potrebna. Tovarišica z Gorjenskega ji je izročila pohvalno pismo, ki so ji ga napisali gorenski partizani. Hvaležni so ji bili, da je tudi ona na Koroškem mislila nanje. Ko so prišli prvi partizani na Ziljo, jih je znala tako spretno skrivati in skrbeti zanje, da štiri mesece niso vedeli ljudje, kje se skrivajo.

S svojim možem in drugimi tovariši in tovarišicami so poskrbeli, da partizani niso bili lačni. Tudi za obleko in obutev in nešteto drugih malenkosti je bilo treba skrbeti, toda ob dobri volji se je tudi to našlo. Partizani so se je navadili, da je skrbela zanj kot mati. Kurir je raztrgal hlače — saj veste, da ponoči hoditi po gostem lesovju ni lahko — in kamor pride raztrgan, na pravi slab vtis. Tovarišica Milenka je takoj opazila in kurir je dobil nove hlače. Nikdar je nisi dobil slabe volje in za naše partizane je našla zmeraj čas. Opravljala je obveščevalna pota in če je kdo želel na hitro iz nacističnega »raja«, se je v spremstvu tovarišice Milenke lahko kmalu znašel pri partizanih. Kljub temu, da je bila zelo slabotnega zdravja, ji ni bila nobena

reč pretežka, ker se je zavedala, da je boj slovenskega ljudstva pravičen in da moramo biti enotni, če hočemo zmagati. Toda kakor zelo pogosto, je tudi tu izdajalec izvohal o delu tovarišice Milenke in njenega moža. Moža so zaprli in ga grozovito pretepali, da bi izdal še tovariše in tovarišice. Ostal je trden: niti besedica ni prišla iz njegovih ust. Milenka je ostala sama doma s tremi otroki in delala naprej za partizane. Izdajalec je prežal nanjo, da bi jo spravil v zapor, a se mu ni posrečilo. Ponoči so orožniki in izdajalci letali okoli hiše kakor stekli psi. Milenka jih je skrivoma opazovala in si zatrdila sama v mislih: Ne boste nas ugnali, mi vas pa bomo, le počakajte še malo.

Zadnja zima je bila za partizane huda in jih je veliko pobrala. Nekaterim so preveliki napor in pomanjkanje nakopali bolezen. Mokri, lačni in utrujeni so večkrat prihajali k Milenki, kakor bi prihajali domov. Težki so bili zadnji meseci za tovarišico Milenko. Moža so ji po šestih mesecih zapora v Beljaku prepeljali na smrt bolnega v Dachau. Rešile so ga zavezniki, da se je pozneje srečno vrnil domov. Njen brat je bil pri partizanih in svaki Tone tudi, svakinjo so zaprli, ker ni skrivala svoje naklonjenosti do gošarjev in celo 80 letnemu očetu so stregli po življenju. Trde so bile preizkušnje, toda vse je minilo. Ostala pa je naša železna in neomajna odločnost, da se bomo borili za svobodo in svoje pravice tako dolgo, dokler obojega ne bomo dosegli. Danes ni čas, da bi počivali na lovorikah preteklosti, naš boj za svobodo se nadaljuje in če ne bomo omahljivi, si bomo znali svojo pravico tudi priboriti.

Vasilij.

roke na črvivo mizo. Sedla je tudi teta, toda na stolico in nekoliko v stran, kakor se to spodobi pred gostom, potisnila šop sivih las za črno ruto in vzdihnila:

»Tako...«

Spreletelc me je, ker sem slutil, da bo začela. Že sam zvok besede, ki jo je vzdihnila, mi ni bil všeč. Nekateri ljudje imajo močan in lep glas, toda poslušna imajo manj od grgarskega osla. Prav tako imajo nekateri zelo dobro, naravnost zlato dušo, a brez vsakega poslušanja. Nikakor ne znajo skladno zaživeti s čustvi svojega bližnjega, čeprav si prizadevajo. Kar koli rečejo, rečejo križem. Slutil sem, da ima moja teta dušo brez poslušanja. Vedela je prav dobro, da se ogibljem omeniti očeta, toda v njenem vzdihu in na njenem obrazu je bilo jasno, da namerava spregovoriti o njem. Zato sem naglo začel spraševati o vaščanih.

»Kaj pa Obrekar?« sem vprašal.

Razumela me je. Takoj je spremenila obraz, dvignila glavo, se zravnila, se presedla na stolu in vzkljnila:

»Krasno se je držal!«

»Saj je moral biti že star,« sem hitro dejal, da bi se ne ustavila pri vzkljniku.

»Star? Več kakor star je že bil,« je poprijela. »Toda človek nikdar ni prestar, da bi ob požaru ne pomagal gasiti. Tako je sam govoril zadnja tri leta. Bilo mu jih je pet in sedemdeset, ko je odbila velika usodna ura, ki nas je vse prebudila in spremenila.« Naglasila je besedici »nas« in »vse« ter me pomenljivo pogledala, češ tudi sama sem se spremenila. Da, spremeni-

nila se je, a nekaj ji je vendarle ostalo. Moja teta je res hodila v cerkev, toda tudi brala je mnogo. In ker je imela čudovit spomin, je v svojena pripovedovanju kar na lepem uporabljala cele stavke, ki si jih je zapomnila iz knjig; in uporabljala jih je v knjižnem jeziku, kar je mojo pokojno mamo včasih tudi dražilo. Tako sem tudi zdaj slišal njen stavke o veliki usodni uri.

»Dobro ste delali,« sem rekel. »Povedali so mi.«

»To ni nič,« je naglo dejala in stresla svojo drobno koščeno glavo. »Prav nič v primeri s tvojim očetom... in Obrekarjem,« ji hitro dodala, kakor bi se spomnila, da ne sme suniti v živo rano. »Obrekar se je popolnoma spremenil. Še ime. Rekli so mu očka Orel. Zadnje čase ga večkrat gledam in zdaj se mi, da je res orlu podoben. Mar ni?« je vprašala, potegnila roko izpod predpasnika in pokazala na steno.

Ozrl sem se. Na steni je visela v okviru iz brezovega lubja podoba starca redkih, sivih, trdih las, prostranega, obokanega čela, velikega orlovskega nosu, naprej potisnjene, drzno preklane brade in globokih, neukrotljivih sivih oči. Njegov pogled je bil nekam otožen, globok, toda hkrati oster in živ, proboden, da mi je bilo skoraj neprijetno gledati vanj. Grabil te je za dušo.

»Podoben je,« sem pritrtil. »Še na sliki ima žive oči.«

»Žive. Pa še kako žive!« je vzkljnila teta, očitno nezadovoljna z mojim naglasom. »Ko sem zadnje poldru-

NASVETI ZA DOM IN SE KAJ

Izberimo popolnoma lepe in zdrave češplje, jih olupimo in odstranimo peške. Nato jih kuhajmo v čisti kozici toliko časa, da ostane steza na dnu kozice, ako potegnemo po njej s kuhalnico. Še vročo marmelado spravimo v segrete kozarce. Ko jih napolnimo, jih denimo še za nekaj minut v štedilnikovo pečico, da se naredi na vrhu tenka kožica, ki popolnoma odvoji marmelado od zunanega sveta in jo varuje okvare. Če je marmelada dobro kuhana, se ohrani še čez nasledno jesen.

Kako ohranimo sveže češplje za zimo? Lepe, zrele češplje obrišemo in naložimo tesno v kozarce ali glinast lonec. Vmes damo sveže, zdrave in suhe liste vinske trte ali češpelj. Kozarce ali lonce dobro povežemo z močnim pergamentnim papirjem. Na vrhu izkopljemo pol metra globoko jamo in vanjo zakopljemo lonce. Tako bomo lahko pozimi postregle s popolnoma svežimi češpljami.

Če se ti prelepi likalnik na perilo. Kadar likaš škrobano perilo, prideni škrobani vodi malo kuhinjske soli, da se likalnik ne bo prijemal.

ZANIMIVOSTI

L. Musatov:

SKRIVNOSTI VEČNEGA MRAZA

V Sibiriji, v enem izmed naselij Zabajkalja, se je pripetilo nedavno nekaj zanimivega: 19 m visoki stolp za črpanje vode se je nenadoma močno nagnil na eno stran. Kraj stolpa zgrajena kotlarna je bila na eni strani segrela zmrznjeno zemljo. Da bi se stolp ne podr, so skopali na drugi strani kanal, ki so vanj položili cevi in jih napolnili s paro. Zgodilo se je nekaj čudnega — visoki stolp se je začel počasi izravnovati in čez nekaj časa je zopet stal ravno kakor prej. Zemlja, ki je bila na eni strani prej zmrznjena, se je bila pod vplivom pare odtajala, tako da se je izravnala z zemljo na drugi strani stolpa. Odtajana zemlja se je sesedla in tako stolp ne bo več v nevarnosti, da bi se povetil ali celo podr.

V krajih večnega mraza ljudje večkrat opazujejo take čudne pojave. Kar na lepem se vrata ali okna ne dajejo več odpreti, raven železniški nasip se izboči, gladka cesta dobi grbe. To so deformacije zemlje, ki v nji zamrzuje voda.

V institutu za proučevanje učinkov

mraza pri Akademiji znanosti ZSSR so učenjaki podrobno proučili posebnosti večnega mraza v odnosu do gradbene stroke. Veliki pomen tega dela nam postane jasen, če pomislimo, da zavzemajo kraji večnega mraza v Sovjetski zvezi okrog sedem milijonov kvadratnih metrov ali približno eno tretjino ozemlja vse dežele. Velik del Sibirije in Daljnega vzhoda spada h krajem, kjer je zemlja vedno zmrznjena. Stene, tla in strop velike hladilnice v laboratoriju instituta so pokriti z debelim ivjem. Temperatura znaša tu 20 do 30 stopinj pod ničlo, takoj za steno, na moskovski ulici, pa je že nekaj stopinj nad ničlo. Učenjaki, ki delajo v tem laboratoriju, nosijo posebne kožuhovinaste obleke.

Laboratorij vodi dopisni član Akademije znanosti ZSSR Nikolaj Citovič. Nedavno je do kraja razvil svojo »teorijo ravnotežja vode v zmrznjeni zemlji«. Posrečilo se mu je dokazati, da je celo v zmrznjeni zemlji pri najnižji temperaturi voda, ki so od njene količine odvisne fizično mehanske lastnosti zemlje. Obenem se mu je posrečilo dognati, da zmrzno različne vrste zemlje pri raznih temperaturah, ne pa pri ničli, kakor so učenjaki doslej mislili. To je velikega znanstvenega in praktičnega pomena posebno v stavbarstvu, ker pomaga graditeljem določiti, kako globoko je treba položiti temelje novih poslopij.

V moskovski laboratorij za proučevanje učinkov mraza so poslali nedavno z letalom iz Jakutije tri velike kose globoko iz zemlje izkopanega ledu, ki izvira iz časov po ledeni dobi. Podnebje v Jakutiji je bilo v onih pravadnih časih tako ostro, da sneg sploh ni mogel kopneti. Prst ga je pokrivala in tako je ostal skozi tisočletja v zemlji. Počasi se je ta sneg strjeval in izpreminjal v led. V laboratoriju bodo podrobno proučili fizične in mehanske lastnosti in kemični sestav iz pradednih časov izvirajočega ledu. Pomen tega znanstvenega dela nam postane jasen, če pomislimo, da leži na severu tak led v zemlji na velikih površinah in da je večkrat debel po več metrov. Delo tega instituta pri Akademiji znanosti ZSSR pomaga na eni strani sovjetskimi graditeljem pri gradnji solidnih poslopij in naprav v krajih večnega mraza, na drugi strani pa pomeni dragocen prispevek k svetovni znanosti.

Izdajatelj, tiskar in odgovorni urednik lista: dr. Marko Scharwitzl, Wien XVI., Ottakringstrasse 83 — Tiska: »Globe«, Zeitungs-Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I., Fleischmarkt 3—5.

Podružnica uprave »Slov. vestnik«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-I.

go leto, odkar ga ni več, včasih cincala, ali bi nesla pošto ali bi je ne nesla, ga nisem marala pogledati. Kar žal mi je bilo, da sem njegovo podobo na steno obesila. Vedela sem prav dobro: če ga pogledam, bom šla. In da bi ga ne pogledala, spet nisem mogla. Kar tukajle me je ključalo,« je rekla in položila svojo koščeno roko na tilnik. »Morala sem se ozreti. Pa sem šla. Tudi v dežju in v snegu. In to v Gorrenjo Tribušo, v Gačnik, na Bukovo, v Mrzlo rupo, do Lokovca... Vse po njegovih poteh...«

Pogledal sem jo. Kdo bi verjel, da je ta nekdanja pobožnjaška, strahopetna trlica v temi in s partizansko pošto v žepu obletela vse te grape in hribe.

»Da, kar živ je,« je nadaljevala teta in gledala v podobo. »Še zdaj, ko ga takole gledam, se mi zdi, da bo zganil veke, in spregovoril. Razumeš,« poreče, »ugnali jih bomo, kaj kmalu jih bomo ugnali, žloto hudičevo. Saj že kar divje gledajo od golega strahu!«

»Tako je govoril?«

»Tako. Vidiš,« je rekel, »saj je razbojnik tudi strah, ko vlomi v hišo, čeprav je oborožen. Strah je v duši. Tega strahu pa ne preženeš, pa bodi do zob oborožen. Da, in da povem naprej. Dali so mu ime očka Orel prav zaradi njegovih oči. In zaradi teh oči je mož velike muke prestal. Pa bom že povedala. Vse lepo od kraja... To, hočem reči to, da so mu dali ime očka Orel zaradi oči, mu spočetka ni bilo prav. Sam je rekel. Povedal je, da ga je pred leti, ko je po maši prišel k Mlakarju na četrto vina, Luzar grdo na-

drl. 'Gledaš kakor kralj!' mu je zabrusil. 'Z užitkom bi ti eno primazal!' — 'Saj je kralj svoje beračije. Otrok pa tudi ima za celo vojsko!' je zalajal Mlakar, ki je bil surovina in pol in ki se je tudi zdaj pokazal. 'Vsi bajtarji tako gledajo,' je rekel. 'Ker so zmeraj lačni, so požrešni in ker so požrešni, zmeraj bulijo, pa se jim oči zdebijo in prišpičijo.' Da tako je bilo,« je zamisljeno rekla teta. »siromak še svetlih oči ni smel imeti.«

»Saj, kje pa sta zdaj Luzar in Mlakar?« sem vprašal, ker sta me zanimala oba vaška mogotca, ki bi tudi nas najrajši v žlici vode utopila.

»Luzar se je spremenil. Pobje so ga postavili na pravo pot. Dva sta mu padla. Pomagal je, oko so mu izbili in hišo so mu zažgali. Mlakar pa je lajal do razpada Italije, potem jo je pobrisal v Tolmin, ker v naši vasi ni bilo postojanke. Tudi tam ima dve hiši. V njegovi hiši v vasi je zdaj dom ljudske prosvete in zadruga, polje je odbor dal bajtarjem v užitek, dokler naša stvar ne bo za trdno rešena in pride agrarna reforma tudi k nam. Zaprli ga niso. Pravijo pa, da se mu meša. In saj ni čuda. Če je Bog ali če ga ni, tega jaz zdaj po vsem tem skoraj ne vem več,« je rekla teta in pogledala na steno razpelo, ki je viselo v kotu nad mizo, »vest pa je prav gotovo. In vest ga mora peči. Da se človek tako poživini. V njegovem vrtu so našli Obrekarja. Pod gredo radiča. Sam ga je moral zagrebati. No, pa bom že povedala.«

(Dalje)